



**JUDITH STATE
ȘI CRISTIAN POPA
DESPRE MONȘTRI,
DEBUTUL LUI
MARIUS OLTEANU**

Despre intimitate în
societatea de azi, cu atât
de multe prejudecăți.

PAGINILE 2-3



**CONFESIUNI
DE SCRITOR:
SUBTERANA**

Romanul *Homeric*
pornește dintr-una din
acele experiențe
misterioase care apar
periodic în viața unui om.

PAGINA 13

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE SÂMBĂTA // WWW.SUPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XV ▶ NR. 657 ▶ 28 SEPTEMBRIE – 4 OCTOMBRIE 2019 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI



**PROGRAMUL EVENIMENTELOR
FILIT 2019**

PAGINILE 2-3



**INTERVIU CU
TRADUCĂTOAREA
IULIA GORZO:**

**„SUNT PASIONATĂ DE
RECONSTRUCȚIA
TEXTELOR ÎN
LIMBA ROMÂNĂ”**

PAGINILE 8-9

JUDITH STATE ȘI CRISTIAN POPA DESPRE *MONȘTRI*, DEBUTUL LUI MARIUS OLTEANU

Despre intimitate în societatea de azi, cu atât de multe prejudecăți

IULIA BLAGA

Lungmetrajul de debut al lui Marius Olteanu, *Monștri*, e una din surprizele cinematografice ale anului. O poveste de iubire imposibilă, construită în filigran și cu multă grijă pentru personaje – Dana, o femeie care nu știe ce decizie să ia când soțul ei, Arthur, care o iubește, a înțeles că e gay. Filmul vorbește cu înțelegere despre intimitate și despre cum se negociază ea în societatea de azi, care are încă multe prejudecăți.

„Suplimentul de cultură” a stat de vorbă cu cei doi excelenți interpreți ai filmului care a intrat pe ecrane în 27 septembrie 2019 – Judith State și Cristian Popa.

Monștri e o coproducție românească între Parada Film și Wearebasca și a avut premiera mondială la Festivalul Internațional de Film de la Berlin 2019, în secțiunea Forum, unde a fost distins cu Premiul cititorilor publicației „Tagesspiegel”. Din distribuție mai fac parte Alexandru Potocean, Șerban Pavlu, Dorina Lazăr, Alina Berzunțeanu, Rolando Matsangos.

JUDITH STATE: „MUNCA LA FILM A FOST O CONSTANTĂ STARE DE SIGURANȚĂ”

Intimitatea e un subiect care nu (mai) e foarte bine definit (vezi rețelele de socializare). Cum vezi relația dintre onestitate, nevoia de intimitate și nevoia de acceptare?

După părerea mea, rețelele de socializare și sinceritatea nu prea merg împreună. De cele mai multe ori arătăm nu ce ceea suntem, ci ceea ce ne dorim ca ceilalți să perceapă ca fiind persoana noastră – o variantă mereu cosmetizată și accesoriată, hrănită de like-uri și inimioare. O falsă validare, care ne îndepărtează tot mai mult atât de ceilalți cât și de noi înșine și de propriul adevăr. Cred



© Mihai Benea

că ea vine de multe ori din nevoia de acceptare, de a simți că ești important, că ceea ce faci și ceea ce ești contează, dar de foarte multe ori, nu este nimic acolo!

Mi s-a întâmplat să mă apropiu zâmbind de persoane cu care interacționez pe platforme, care s-au făcut că nu mă cunosc sau care au reacționat refractar la abordarea mea prietenoasă, și am rămas blocată. „Mi-ai dat inimi, mi-ai scris lucruri, cum să nu ne salutăm?” Ce se întâmplă pe social media, rămâne pe social media, sau cum? ☺

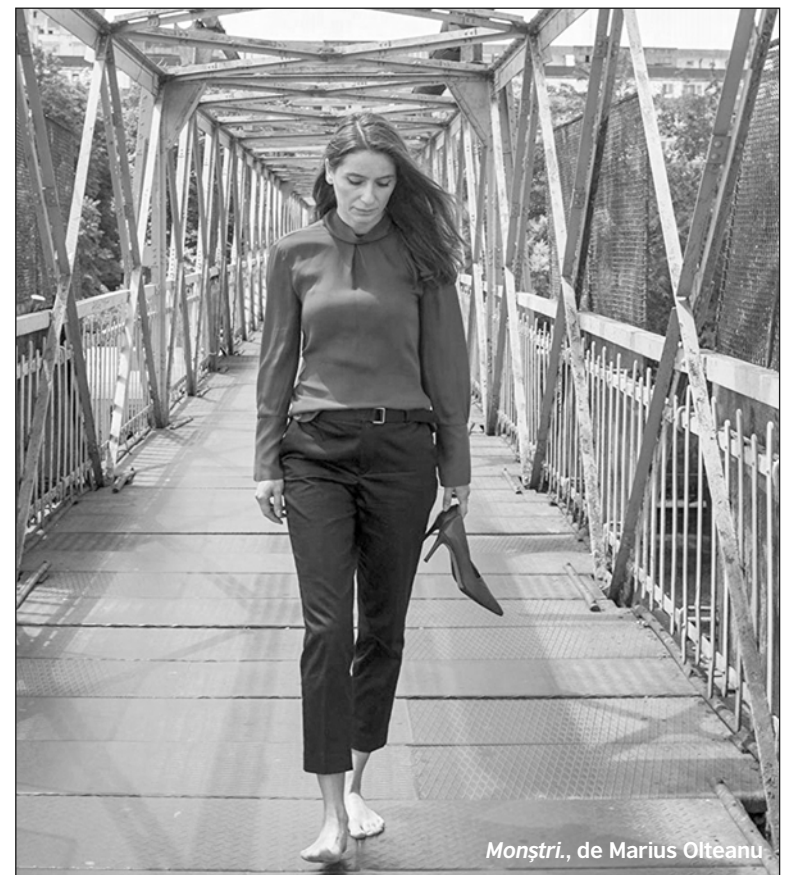
Cred că de cele mai multe ori e o distanță imensă între ce e acolo și ce se întâmplă, de fapt, în viețile noastre și în noi. Iar pentru mine definiția intimității e destul de clară, țin la ea și mi-o respect – cred că e prima condiție ca și ceilalți să o respecte. Poți fi onest și fără a te etala pe pereții internetului, deși ține acum de limitele fiecăruia, evident, unde consideră că se termină publicul și începe privatul. Și cred că ține și de un anumit (bun) simț să acordezi ceea ce gândești cu ceea ce exprimi și

nevoile pe care le ai, astfel încât să reușești să rămâi și fidel față de tine însuși.

Cum ți-a explicat Marius personajul? Cum te-ai apropiat de el? Ai făcut un fel de documentare?

Felul în care lucrez cu Marius, modul lui de a face lucrurile și de a comunica, sinceritatea și directetea cu care transmite ce are de spus și ce își dorește de la tine, toate acestea rezonază puternic cu felul meu de a fi și cu ce nevoi interioare am când vine vorba de lucru și de latura umană – că nu le pot separa. Tot ce a însemnat lucrul la *Monștri* a venit din acest spațiu de încredere reciprocă, de deschidere și de lucruri asumate și spuse pe bune.

Drept urmare, totul s-a consumat într-o constantă stare de siguranță, iar din punctul meu de vedere asta este un lux. Am simțit foarte multă libertate în căutarea pe care am făcut-o, evident, împreună, iar Dana e un amestec de Marius și Judith. Nu am făcut nici un fel de documentare și nu știu nici dacă am făcut un traseu către



Monștri, de Marius Olteanu

ea sau dacă doar am scos-o la suprafață.

A existat un moment când ți-ai spus: „Eu așa fi făcut altfel decât Dana”?

Nu. Acum, că mă întreb, îmi dau seama că nu am chestionat-o niciodată.

Care a fost scena cea mai grea? Care ți-a plăcut cel mai mult? Pe care ai reface-o?

Cred că scena de final a fost cea mai dificilă, am și refilmat-o. Inițial trebuia filmată într-un alt spațiu, Marius a făcut modificări și pe text, iar în ultima zi de filmare simțeam presiunea timpului, a faptului că trebuie să iasă, aici și acum, independent de tot.

Nu aș putea spune care secvență mi-a plăcut cel mai mult, mi-a plăcut totul, cu totul, și nu aș schimba nimic. Adică aș reface cu sensul de „aș mai trece printr-o experiență ca asta oricând, cu inima deschisă”, dar nu în sensul de a schimba ceva. E perfect așa cum e: imperfect.

Dă-le un sfat celor care se găsesc într-o situație similară cu cea de pe ecran!

Încerc să nu dau sfaturi.. nu știu.. Să aibă grijă unul de celălalt – ei știu cel mai bine.

CRISTIAN POPA: „NU MI-AM LUAT NICI UN PRAG. DIMPOTRIVĂ”

Cum ai ajuns în proiect?

Simona Ghiță m-a chemat la casting. Cu o lună înainte mă chemase pentru un serial în care trebuia să joc un băiat la 30 de ani (eu am 40), care se dezbracă și are o scenă la bustul gol. I-am spus atunci Simonei: „Nu mă mai cheamați pentru așa ceva! Am 40 de ani, am fire albe, nu mi-a plăcut niciodată să merg la sală. Vreau altceva”. La probă, unde am fost cu Marius și cu Simona, a fost o energie foarte bună. A fost foarte dens ce s-a întâmplat acolo. (Pe urmă am aflat de la Marius că Simona a insistat să mă vadă.) Castingul a durat ceva până când



© Ana Maria Moldovan

I-am întrebat pe Marius dacă sunt sau nu în film (credeam că actorul e în vacanță și n-are cu cine repeta). Rolul ăsta a apărut după ce făcusem *Unchiul Vanea* la Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești.

Unde nu te dezbrăcai.

De fapt, mă dezbrăcam pentru că într-o secvență eram beat. Dar pentru mine însemna ceva. Poate că așa fi vrut să fiu la bustul gol, dar să simt că însemna ceva. La 40 de ani începe să te cam enerveze chestia asta.

Ce tip de actor căuta Marius, ce crezi?

Rolul a fost creat, s-a dezvoltat în timp ce lucram, în timp ce repetam. Inițial, Marius se gândise la alt actor (și în locul lui Judith alesese altă actriță), iar la casting am înțeles că a văzut 30-40 de actori. Ideea e că venisem la casting încărcat după *Unchiul Vanea* și am avut o secvență în care povesteam un vis. Atunci a fost momentul în care am simțit că între noi trei – eu, Marius și Simona – a fost ceva sau, nu știu, cuvintele alea au căpătat sens. Peste un timp m-au mai chemat o dată, pe urmă am făcut niște repetiții cu Ioana Flora (care era atunci în locul lui Judith) și cu Șerban Pavlu.

Aveai încredere în proiect?

Da, sigur, n-a fost nici un moment în care să nu am încredere. Îmi doream să fac asta. 90% din actori vor să facă film, deși e ceva cu totul diferit de teatru – cum se lucrează,

pregătirea, repetițiile etc. Nu e ce se spune, că la teatru e mai gros, nu e asta.

Cum ai lucrat personajul, când stăteai acasă și îl pregăteai?

Cineva a spus că Arthur și Dana nu sunt personaje clișeu. Mi-a plăcut asta. Simțeam că așa fi fost restricționat dacă mi s-ar fi dat niște date despre el. Din scriitură nu erau foarte multe date care să contureze personajul, era mai mult partea emoțională care decurgea din dialog. A fost mai important ce s-a instalat în timpul repetițiilor și de aici s-a dezvoltat personajul, dintr-o anumită stare pe care o avea.

Nu știu dacă la București se folosește cuvântul „stare” (eu am studiat la Iași). De pildă, la București am auzit expresia „a-ți lua prag” în teatru (bănuiesc că se aplică și în film). Partenerul îți spune ceva și tu îți iei prag, arăți că reacționezi, iar replica următoare trebuie să arate asta. Deci nu mi-am luat nici un prag. Dimpotrivă, Marius mi-a spus că nu vrea să arătăm prea mult, pentru că în viața de zi cu zi tindem să ascundem lucrurile.

Deci nu se vede pragul, personajele erau descrise cât mai vag în scenariu, iar tu ai vrut să te simți cât mai liber, să nu intri în clișee.

Faptul că nu erau stereotipuri m-a ajutat să mă relaxez. Uite, se spune când dai o probă: „Ești un om de afaceri”, așa că trebuie să

joci un pic superior. Dar aici n-a trebuit să jucăm chestii anume, ci să fim concentrați pe chestii umane.

Asta din cauza subiectului sau din cauza lui Marius?

A lui Marius, era vorba despre stilul lui.

Și povestea poate sugera această abordare, cât mai vagă, astfel încât să fii atent cu toate personajele și să-i dai dreptate fiecăruia în parte.

Da, dar în ambele variante e Marius. El a scris povestea și nu știi de la început ce e, cum e, și pe urmă e și stilul de lucru. Pe platou Marius e strict, dar asta e bine. Știe ce vrea. O secvență pe care am repetat-o și cu Ioana Flora, și cu Judith în timpul filmărilor, părea că funcționează, dar la filmare

ceva nu ieșea cum ar fi vrut, dar a avut capacitatea să schimbe. Are capacitatea să se adapteze, în loc să spună: „Luăm pauză, mă duc acasă să mă gândesc”.

Sau ultima scenă, pe care am refăcut-o. Acea a fost o scenă pe care am repetat-o așa cum mi-a plăcut mie, ca la teatru. Am mai făcut niște seriale unde învățai textul, intrai prin stânga, filmai și ieșeai. Am mai făcut și niște scurtmetraje, dar trei-cinci zile sunt prea puțin pentru a simți cu ce se mănâncă meseria asta. La teatru știi că ai o lună – o lună jumate de repetiții și, dacă ceva nu iese acum, faci mâine sau poimâine. Asta m-a bucurat, că am repetat. Am și întrebat colegii care au jucat în filmele de-astea de artă românești: „Măi, ați repetat înainte?”.

L-am întrebat și pe Marius. Eram la Berlin, când a avut filmul premiera mondială, și ne dușesem să cumpărăm niște apă, când i-am spus: „Auzi, sper ca filmul ăsta să fie văzut și să fiu chemat la casting pentru roluri care îmi plac. Dar ce mă fac dacă mi se dă scenariul și mi se spune că se filmează repede, fără multe repetiții?”. Și Marius a spus: „Ei, acumă depinde de fiecare cum vrea să iasă filmul”. Deci s-ar putea ca problema să nu fie la mine.

Lucrezi pe instinct?

Depinde de regizor. Un regizor de teatru mi-a spus că sunt o persoană cerebrală, iar câțiva ani mai târziu un altul mi-a spus: „Nici vorbă, ești senzorial”. Și mi-am dat seama că așa este. E suficient să îmi creezi senzația respectivă ca să înțeleg.

Ai emoții la premieră?

Nu, oricum m-am relaxat după gafa de la Berlin, când după proiecție m-au întrebat cât de greu a

fost să interpretez un rol de gay și cum cred că va fi perceput filmul în România, iar eu am spus că am mai jucat gay și în teatru și că asta e meseria mea. Cei din echipă s-au supărat pe mine, poate și unii spectatori au fost puțin crispați. Aș fi vrut să dezvolt în sensul că noi, ca actori, muncim, asta e meseria noastră, să putem juca orice personaj.

Se așteptau poate să răspunzi la a doua întrebare, să te referi, de pildă, scena dintre cei doi bărbați gay (personajul tău și cel al lui Șerban Pavlu) care își dau întâlnire fără să se cunoască. E o scenă importantă pentru că vorbește despre două moduri de a trăi același lucru într-o societate plină de prejudecăți.

Pavlu făcea mișto în timpul filmărilor. „Iar facem scena aia!” Am repetat-o în vreo trei locuri, erau niște apartamente pe care le avea Claudiu Mitcu (n.red.: producătorul filmului). „Mai are Mitcu multe apartamente în București? Ca să știm câte mai facem.” Era foarte amuzant.

Pavlu e foarte bun în scena aia. Personajul lui trebuia să fie mai ofensiv.

M-a și ajutat mult. De la el am înțeles ce înseamnă generozitate din partea partenerului. De câte ori îmi spunea replica nu făcea decât să mă ajute să mă ridic pe replica lui. Niciodată n-a fost „care pe care”, din contră, aveam senzația că mă pot lega de replica lui în mod natural, fără să am senzația ca trebuie să simt ceva anume. Nici Marius nu ne-a spus ce să gândim. Lucrurile astea existau, dar într-un mod mult mai natural și mai subtil.

Cu Judith cum te-ai înțeles?

Foarte bine. A fost chimia aia care trebuia să existe între personajele noastre. **SDC**



Monștri., de Marius Olteanu

Cu privire la filmul de cinema *Rambo (Rambo V)* și nu numai



ANDREI CRĂCIUN

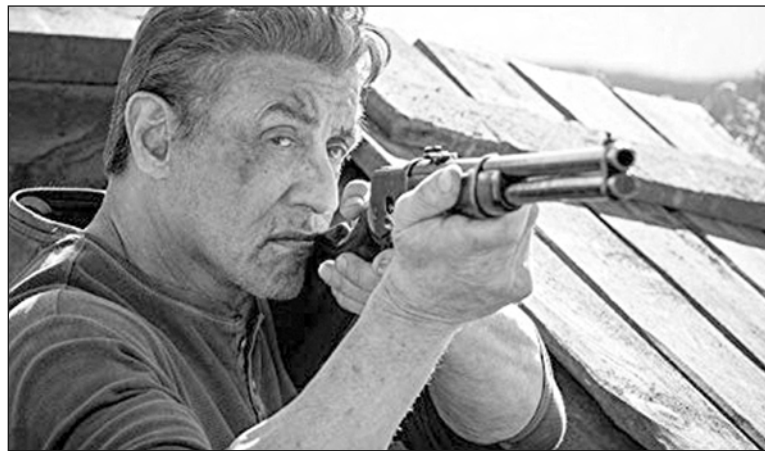
CULEGĂTORUL DE HARFE

Am fost la cinematograful să văd ultimul *Rambo*. Acum, nu poți să știi niciodată dacă e chiar ultimul *Rambo*, fiindcă povestea merge mereu mai departe. Eu nu sunt printre cei cruzi care râd de anii '80-'90.

Fiind nostalgic, ba chiar bătrân și nostalgic, îmi păstrez privirea aruncată mai degrabă spre trecut. Nu mă deranjează kitschul, nu mă deranjează nici să văd, iar și iar, același scenariu. Eu nu sunt dintre cei care cred că nu e bine să existe pe lume clișee – dimpotrivă.

Sigur că, dacă nu ești melancolic din fire, e măcar ciudat să vezi *Rambo* în 2019, dar iată că trei oameni s-au încumetat în sala unui cinematograful din cartierul Titan din capitala (căzândă a) țării noastre, înspre miezul unei nopți de toamnă – s-au încumetat și au văzut.

Acum, nu cred că deconspir cine știe ce (oricum nu vă interesează),



dar *Rambo* îi ia la mână pe toți, cum a făcut mereu. E sângeros bătrânul, parcă l-a regizat Tarantino. Un amestec de *Singur acasă I* și Tarantino vechi și un film de pe Hallmark dintr-o duminică la amiază din anul de grație 1999.

Altceva e cu adevărat frumos: la un moment dat, *Rambo* îi face un cuțit, frumos, din oțel de Damasc, unei nepoate care trebuia să plece la facultate. Deschizător

de scrisori, zice *Rambo*. Unchiule, zice fata, nimeni nu mai deschide scrisori. Și asta a avut puterea să mă mai emoționeze, fiindcă eu nu mi-am schimbat părerea în chestiunea expirațiilor care încă scriu de mână scrisori, deloc oficiale.

Sunt de partea lor și voi fi mereu, cum voi și fi de partea celor care – ce fericire! – nu au cunoscut niciodată succesul de public.

Ei, cei autentici, scoțând la

iveală doar ce aveau în suflet și în minte, niciodată ce s-a așteptat de la ei din rațiuni comerciale.

Sigur că *Rambo V* nu e cine știe ce film de cinema și n-o să fie magnet pentru publicul tânăr, dar nici nu trebuie să fie. *Rambo* e de pe vremea casetelor video și așa va rămâne, orice tehnologii ne-ar mai aduce viitorul.

Sub imperiul, dacă nu sub republica, acestor emoții adolescenține, mi-am petrecut două zile într-o integrală Stallone (cum își petrec domnițele vizionând în buclă serialul *Fleabag* sau altele asemenea). Am întrerupt-o doar cât să văd filmul artistic sud-coreean *Burning* (dar asta e – desigur – altă poveste).

Am revizitat, deci, toată seria *Rocky* (ba chiar și seria *Creed*), precum și toate precedentele lui *Rambo V*.

Nu e nici o noutate că primele filme din serie sunt cele mai bune, fiindcă atunci povestea era tânără și visa foarte departe.

De altfel, *Rocky* a fost și oscarizat și amănuntul nu are puterea să mă scandalizeze. De ce să nu fie? E un film frumos în felul său simplu, brutal de simplu, despre visul american (astăzi mort și el).

Masele au (aveau?) și ele o inimă și inima lor e sensibilă la poveștile acestea clasice, în care cineva înfrânge un obstacol aparent imposibil ca să-și atingă un vis. Nu mai puțin frumos este și *Rocky Balboa (Rocky VI)*, care încheie seria *Rocky* doar pentru a deschide seria *Creed*.

Stallone, așa hârșăit prin toate filmele de acțiune (inclusiv de serie B, C, D, ba chiar și E), emblemă a filmelor de propagandă patriotică americană, știe totuși să pună magistral pe ecran o melancolie.

Într-o lume tot mai străină de memorie, nu mi se pare deloc lipsit de importanță. **SDC**

Povestea lui Fărtache și Nifărtache (1)

Am mai spus, sunt pasionat de folclor. Și găsesc în foarte multe culegeri de la începutul secolului trecut povestea Fărtatului și Nefărtatului (Fărtache și Nifărtache, în variantă din Moldova) care au făcut lumea împreună.



FLORIN LĂZĂRESCU

**ÎNTÂMPLĂRI
ȘI PERSONAJE**

Poveste care – spre mirarea mea – a dispărut total din folclorul contemporan, care păstrează totuși povești și de acum două secole. De aceea, încerc să o înviez eu în două episoade literare, pentru că merită.

Era odată un hău nemărginit, întunecat și țepăn. Și, când s-a întâmplat să se miște, s-a trezit Nifărtache să pună hotar și i-a strigat lui Fărtache:

– De-aici încolo e partea mea, și dincolo e partea ta!

– De ce-ai făcut asta? l-a întrebat Fărtache.

– Ca să avem fiecare câte ceva numai a' lui.

– Prost mai ești, Nifărtache!

Dacă nu trăgeai hotar, ai fi stăpânit totul dimpreună cu mine. Dar eu nu pot fi mărginit nicidecum, iar tu nu o să mai poți trece în veci de partea mea! a zis el și a continuat să zboare oriunde și după cum îi era vrerea.

Nifărtache, de ciudă, când a ajuns Fărtache peste hotarul lui, i s-a proptit în cale și s-a izbit din toate puterile cap în cap cu el. Și așa de tare a fost bufneala, că din amândoi au sărit creieri, a curs sânge, s-a împrăștiat carne crudă

și au scăpărat scântei. (Și așa a apărut Soarele și Luna și s-a făcut lumină.) Dar Fărtache nu s-a pus atunci în minte cu el și-a zis să-l lase singur în legea lui.

Nifărtache – cum nimic n-ar face, dar nici degeaba n-ar sta – s-a apucat să adune într-un boț sângele, carnea și creierii împrăștiati care-ncotro. Creierii și carnea s-au uscat degrabă și Nifărtache le-a numit pământ. Sângele lor albastru a rămas deasupra, și Nifărtache l-a numit apă. Apoi s-a preschimbat în rață (de aceea nu e bine să mănânci capul de la rățoi) și a început să plutească pe apă, ca să aibă odihnă și pentru a se fuduli cu bulgărele pe care și l-a făcut.

Însă nici așa nu a avut parte de mare odihnă ori bucurie. Că, fiind singur, n-avea la cine se lăuda. A trebuit să aștepte până când a trecut Fărtache pe deasupra și a strigat la el ca să-i stârnească pizmă:

– Uite, eu am făcut pământ!

– Unde vezi tu pământ,

Nifărtache? Că eu văd numai apă.

– Hai dară ș-om face împreună pământ, ca să avem unde șede, a încercat să-l ademenească în preajma lui.

– Atunci coboară sub apă și adu pământ în numele meu! a intrat Fărtache în joaca lui.

Nifărtache s-a scufundat iute și a înhățat un pumn de țărăniță de pe fund, dar când a scos mâna din apă nu mai avea niciun fir.

– Vezi, i-a zis Fărtache, dacă nu m-ai ascultat? Ai luat pământ în numele tău și te-ai ales cu nimic!

De trei ori s-a scufundat Nifărtache, chinându-se degeaba să aducă pământ în numele său, până când, neavând încotro, a izbândit doar în numele lui Fărtache.

Acesta l-a prins în pumn și a făcut mai întâi aluat, apoi o turțiță, a suflat peste ea și a așezat-o pe ape, hotărând buricul pământului.

– De-acum avem pat unde să ne punem capul – a zis Nifărtache. Vino, frate, și te culcă alături de mine!

Fărtache a coborât din cer și s-a prefăcut că a adormit buștean. Nifărtache, cum l-a văzut nemișcat, cum s-a pornit să-l împingă de-a rostogolul în apă, înspre Miazănoapte, ca să-l înec. Numai că pământul se întindea sub Fărtache și apa se îndepărta. Și pe unde era tăvălit trupul lui Fărtache, creșteau numai iarba și flori, și pe unde călca Nifărtache cu copitele, numai spini și piatră seacă. Și l-a împins așa până la capătul lui Miazănoapte. Cum nu a avut sorți de izbândă într-acolo, l-a luat pe Fărtache în brațe și a început să alerge cu el prin toate colțurile pământului de azi, ca să-l arunce în apă. Dar degeaba.

Și-atunci Nifărtache s-a în-ciudat și mai tare și l-a dus pe Fărtache la loc de unde l-a luat. L-a așezat pe pământ și s-a apucat să-și facă o casă... **SDC**

(continuarea în numărul următor)

Școala de ieri și de azi (I)



RADU PAVEL GHEO
ROMÂNII E DEȘTEPTI

Uite că începe – a început – iarăși școala. Și se reiau vechile plângeri, nemulțumiri, comentarii despre calitatea învățământului românesc, despre condițiile jalnice în care ajung să învețe elevii în școli, despre manuale și profesori.

Așteptăm un pic să vină și frigul, ca să înceapă alte lamentații. Iar deasupra tuturor, până și azi, după trei decenii de la căderea comunismului, încă se mai pomeneste de calitatea superioară a învățământului din acele vremuri. De parcă pentru școala românească atunci ar fi fost într-adevăr Epoca de Aur, iar condițiile de atunci, profesorii de atunci, calitatea manualelor și a predării de atunci ar reprezenta niște standarde dezirabile, pe care, vai, le-am pierdut în tranziție.

Eu am îndoielile mele. Ce știu sigur e că pentru învățământul românesc deschiderea de după

Revoluția din 1989 a însemnat începutul unei epoci de dezorganizare și degradare, cu încercări sporadice de restructurare și mult-mul habarnism. Din acest punct de vedere, da, s-ar putea spune că înainte de 1990 sistemul de învățământ era mai bine organizat. Dar n-aș spune că asta îl făcea mai performant. Și nici nu știu după ce standarde ar putea fi evaluat.

Nostalgicii vorbesc de obicei despre specialiștii care au absolvit facultățile românești în anii comunismului și despre reușitele lor profesionale, mai ales ale celor care au emigrat și au reușit să facă cariere respectabile în țări din Occident și America de Nord. În viziunea acelor nostalgici, absolvenții de studii superioare din ziua de azi nu se pot compara nici pe departe cu cei de atunci.

E și asta un adevăr parțial valabil, dar – ca întotdeauna – foarte parțial, deci părtinitor. Și

realitatea din dosul lui are mai multe fațete. Căci un alt adevăr, poate mai pregnant și mai marcant pentru învățământul românesc, este că în spatele a ceea ce noi numim „sistem educațional românesc” se ascunde o realitate fluidă, marcată de modificări și transformări impuse de sus, pe linie politică, cărora profesorii, elevii, studenții, instituțiile de învățământ în general au trebuit să le facă față. Sau, mai bine zis, să se adapteze la ele așa cum se adaptează toți și toate în România: urmând legea minimei rezistențe.

Dacă ar fi să sintetizez evoluția acestui domeniu, poate cel mai important pentru o națiune, aș împărți ultimii patruzeci-cincizeci de ani de învățământ românesc în trei etape mari.

Prima, lăudată de nostalgici și încheiată în 1990, ar fi cea a *selecției academice* sau *universitare*, un fel de selecție la vârf.

A doua, care a durat din 1990 până în 2009-2010, momentul reformelor impuse de fostul ministru al Educației Daniel Funeriu, a fost una a *non-selecției*, a haosului valoric.

A treia, aflată în desfășurare, este una a *selecției preuniversitare*, prin faimosul bacalaureat riguros și strict supravegheat, impus de ministrul amintit.

Cum funcționa selecția academică/ universitară în anii comunismului? Foarte simplu. În anii 1980 nu era greu să termini liceul și să obții o diplomă de bacalaureat: examenul era în mare măsură o formalitate. Se impusesse deja obligativitatea studiilor liceale (douăsprezece clase sau un echivalent al acestora) și, așa cum recolta de cereale la hectar trebuia să sporească mereu, partidul pretindea și creșterea permanentă a numărului absolvenților de liceu. Realitatea pe care o acoperea această sporire „din pix”

a diplomelor de bacalaureat era un pic diferită. Pe de altă parte numărul celor care ajungeau să studieze la facultate era foarte redus, iar admiterea în învățământul superior se făcea pe baza unui examen dur, cu concurență mare și foarte mare, în funcție de facultatea și specialitatea la care aspira absolventul de liceu. Astăzi lucrurile stau mai degrabă invers – ceea ce explică, măcar parțial, comentariile nostalgicilor despre minunatul nostru învățământ de acum patruzeci de ani, care nu era chiar atât de minunat, ci altfel structurat și mai ales foarte strict controlat.

Dar despre el și despre marile selecții din acea epocă o să povestesc săptămâna viitoare. **SDC**

Cum va arăta anul electoral 2020 cu guvern PNL



FLORIN GHEȚU

VAGONUL CU VORBE

Dacă moțiunea trece, șansele ca PSD să-și vadă candidatul în turul doi sunt minime. Cine din partid ar mai trage pentru un politician aflat pe final de carieră? Și așa candidatura Vioricăi e privită ca o glumă de mulți oameni din partid. Căderea guvernului ar compromite așadar PSD pe termen scurt.

Ultimele evoluții arată că moțiunea are toate șansele să treacă. Hemoragia din ALDE pare să se fi oprit, iar Victor Ponta trage sforile în culise pentru trântirea guvernului. Cu toate acestea, nu e

deloc sigur că moțiunea trece, în ciuda asigurărilor lui Ludovic Orban că s-au adunat deja 237 de semnături. Adică patru parlamentari în plus pentru ca moțiunea să aibă succes.

Moțiunea de cenzură nu schimbă prea mult ecuația prezidențialelor. Iohannis rămâne favoritul competiției în orice variantă. Chiar și un eșec al opoziției în Parlament nu l-ar afecta prea tare. Cel mult ar aduce câteva puncte în plus în contul Vioricăi Dăncilă, insuficiente însă pentru a-i pune probleme candidatului PNL. Posibil ca eșecul opoziției să nu-i convină lui Dan Barna, având în vedere bătălia aspră cu PSD pentru intrarea în turul doi.

Întrebarea e cum se vor așeza apele după prezidențiale, având în vedere că anul viitor vor fi alegeri pentru primării, dar și scrutinul pentru un nou Parlament. Cu PSD în opoziție vom avea alt tablou. Alți actori, altă intensitate

a meciului. Posibil chiar o relansare a partidei, când totul pare azi năruit pentru social-democrați.

Dacă PNL intră la guvernare, PSD va avea suficient timp pentru a se reface până la alegerile generale viitoare. Un an în politică este mult, iar românii uită repede. Imaginați-vă cam ce atmosferă politică va fi în România cu un guvern încropit din bucăți, cu un Victor Ponta care acum tropăie s-o dea jos pe Dăncilă, dar care din ianuarie încolo va fi probabil principalul adversar al guvernului construit în jurul PNL.

În definitiv, cu cine ar putea governa liberalii? Teoretic cu toată lumea, mai puțin PSD. Numai că 2020 este an de alegeri, iar nici un partid nu-și dorește să piardă puncte.

USR vrea azi căderea guvernului Dăncilă, dar nu e dispus să intre cu oameni la guvernare. Alianța USR-PLUS își propune să câștige parlamentarele din noiembrie anul

viitor, iar acest lucru nu e posibil decât din băncile opoziției. Aproape sigur, USR se va delimita de orice decizie controversată a viitorului guvern, pentru a nu risca să piardă puncte. Iar 2020 nu se anunță un an cu lapte și miere, plus că nici n-ai timp să demarezi mari investiții. Deci orice guvern ar veni, va oferi motive cu duimul pentru a fi criticat.

De partea cealaltă, PSD s-ar putea reinventa în opoziție. Garnitura Dăncilă-Fifor-Teodorovici va fi istorie, iar în fruntea partidului ar putea veni spre exemplu Gabriela Firea. Sau un alt personaj care ar agreea refacerea marelui PSD de odinioară. Ponta ar reveni la matcă. Fie printr-o alianță, fie chiar printr-o fuziune Pro România-PSD. Eventual cu alt nume, pentru a face tranziția mai ușoară.

Intrarea acum la guvernare e un măr otrăvit pentru PNL. Liberalii n-au decât 20 la sută din

mandate, iar, din câte vedem, partidul nici nu e pregătit să preia puterea.

Posibil să se repete scenariul din 2016, când PSD-ul lui Dragnea a măcinat zi de zi guvernarea Cioloș. Și a avut câștig de cauză, obținând un scor istoric în decembrie 2016. Adică 45 la sută din voturi.

Dacă moțiunea trece, PNL ar trebui să-și anunțe din start intențiile. Și să nu ridice miza. Soluția logică ar fi anticipatele, dar nimeni nu vrea să plece din Parlament înainte de termen. Dacă nu se pot anticipate, atunci singura promisiune rămâne aceea a gestionării treburilor țării până la următorul scrutin la termen. Eventual cu revenirea la formula alegerilor în două tururi la primării. Poveștile cu zâne frumoase ar trebui amânate pentru zilele când cavalerii în galben vor reuși să câștige alegerile. **SDC**

” Aproape sigur, USR se va delimita de orice decizie controversată a viitorului guvern, pentru a nu risca să piardă puncte. Iar 2020 nu se anunță un an cu lapte și miere. ”

GRETA



MĂDĂLINA COCEA

**DE VEGHE-N LANUL
DE CULTURĂ**

Nu am cunoscut, întâlnit, zărit de la 10 metri depărtare, văzut la televizor sau auzit vreodată de un tânăr de 16 ani mai antipatizat decât Greta.

În general, cei aflați la vârsta asta sunt priviți cu speranță sau, la polul opus, cu îngăduință, dar rareori sunt arătați cu degetul ca fiind demn de dispreț.

Justin Bieber, în vârful carierei lui de enervant, cu șuvița în ochi și mult mai puține tatuaje decât are acum, a stârnit mai puțină antipatie decât Greta. Greta Thunberg, 16 ani, Suedia, activistă de mediu.

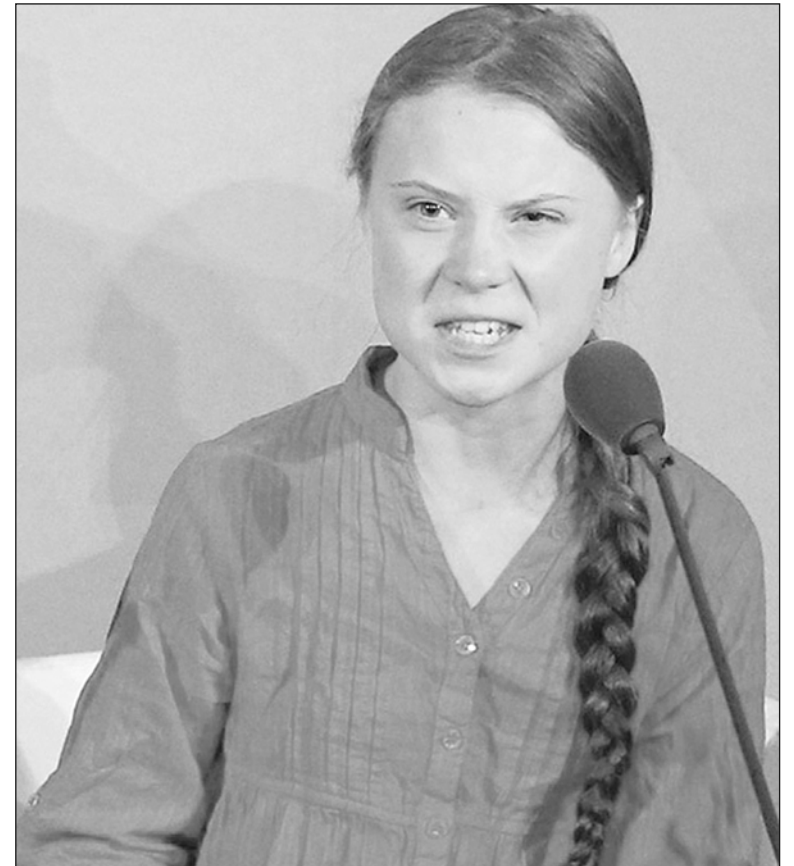
Greta Thunberg este un nume de care s-a auzit foarte des în ultimul timp, datorită insistențelor ei cum că planeta noastră nu are un viitor strălucit. A început prin a chiuli în fiecare vineri de la școală și a protesta. A început să angreneze alți tineri de vârsta ei în aceeași idee, până când mișcarea s-a răspândit peste tot în Europa. Anul trecut a vorbit la Davos, în fața bogaților lumii. Recent, a vorbit la summitul ONU, în fața liderilor mondiali, alterând un discurs cu pumnul închis și lacrimi cu cititul de pe hârtie. Și până aici i-a fost. Urmează un inventar a celor mai răspândite modalități în care Greta a fost criticată.

- „Un copil bolnav psihic exploatat de părinții ei și internaționala de stânga.“ Comentariul a fost făcut de Michael Knowles, la FoxTV. El s-a apărut că, faptic vorbind, Greta are afecțiuni pe care părinții le-au recunoscut public – sindrom Asperger și depresie. Greta a declarat public că are Asperger, atribuit pe care îl numește „superputerea“ ei, pentru că o ajută să se concentreze pe un lucru. Fox a avut decența să recunoască faptul că acel comentariu a fost folosit pentru a discreditat tot ce spune tânăra și să-și ceară scuze.

- „O tânără foarte veselă, ce privește spre un viitor minunat și strălucitor“ – remarcă sarcastică a lui Donald Trump, alături de imaginile cu Greta furioasă, la summitul ONU. Da, președintele american a găsit potrivit să nu zică nimic despre ce face SUA pentru climă, să nu abordeze subiectul deloc, ci să ia în derâdere faptul că o fată de 16 ani este „cam supărici“. Greta l-a contracarat perfect, pentru că și-a însușit descrierea, care acum este trecută ca linie autobiografică pe contul ei de Twitter.

- „Și propaganda nazistă folosea fetițe blonde supărate“ – Dinesh D'Souza, conservator american. Fără comentarii.

- „Vorbește prea simplificat, știința nu poate fi redusă la atât.“ Practic, după zeci de ani în care oamenii de știință au încercat să prezinte problema în cel mai simplu mod (dar tot prea complicat pentru oamenii ocupați), să prezinte dovezi, să explice că problema climei este una complexă și în continuare nu se fac mari progrese, i se reproșează unui copil faptul că nu este suficient de nuanțat în declarații, ca și cum responsabilitatea adevărului științific șade doar pe umerii ei și ea



este responsabilă ca toată lumea să înțeleagă totul corect.

- „Ce încruntată e“/ „Nu a zămbit deloc“/ „Da, dar e prea isterică“ – nu, nu sunt comentarii venite din anii '60, de la bărbați cu un trabuc în gură care ciupesc femeile de fund, ci din anul 2019, când în

continuare este inacceptabil ca o tânără să fie furioasă și nezâmbitoare atunci când transmite ceva.

Interesant este că toate aceste comentarii vin de la adulți. Există, pe lângă ei, și ceilalți – tinerii –, cei care ies în stradă pentru climă, iar data viitoare votează și ei. **SDC**

O problemă de strategie

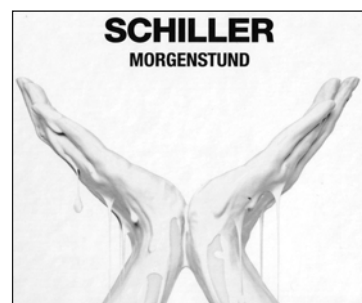
Se vorbește în variate ocazii despre contribuția rockului la demantelarea diferitelor dictaturi, subliniat a celor comuniste.

Dacă efortul rockeristic vine din interior, e posibil să fie doar o supapă deflatoare, acceptată de regim. Așa s-a petrecut în multe ocazii la noi, unde nici un interpret de rock n-a fost închis pe motive ideologice, cum s-a întâmplat prin 1977 în Cehoslovacia și recent în Rusia. Războiul Rece făcea ca vizita trupelor străine în „lagărul comunist“ să fie considerată operațiune de spionaj. Puținele excepții au crăpat oare zidul, cât să intre lumina și aerul libertății, care oricum treceau pe deasupra? E de analizat.

Cultura europeană creștea însă de la Atlantic la Urali și în epoca hiatusului ideologic de tristă amintire. S-a dovedit după 1990 că orice piesă de succes din Vest găsea cale de pătrundere

pană dincolo de Marea Caspică. Neamurile acestor pământuri au suficiente caracteristici comune ca să simtă rockul la unison, în pofida discrepanțelor materiale și a diferendelor întreținute de grandomania și rapacitatea câtorva lideri sadici, cu ajutorul multor politicieni iresponsabili sau cretini.

Cum reacționează alte nații, de religii diferite, precum japonezii, chinezii, indienii, arabii, iranienii? Japonezii au demonstrat capacitate de asimilare fără să-și piardă specificul. La fel și o bună parte a indienilor. Chinezii nu par interesați de cultura rock, deși Jean-Michel Jarre a concertat acolo încă din 1982. Arabii o ignoră programatic. Iranienii? Destui sunt occidentalizați, locuitori prin Europa Vestică și SUA. Ce preferă cei rămași? De când cu regimul ayatollahilor, construcțiile social-culturale din țara ce moștenește o civilizație străveche par tencuite la



semiluna nopții dictatoriale. Te aștepți la sărăcie, teroare, obscurantism. Dacă vezi un film documentar făcut cu obiectivitate de niște străini, parcă nu-i tocmai așa. Sau poți să studiezi chipurile spectatorilor prezenți la evenimentul generat în Iran de Schiller, germanul atât de european, care nu e rocker, însă utilizează tot arsenalul genului pentru muzica sa de răsfaț corporatist.

Am ocolit trei paragrafe să ajung la concertul lui Christopher von Deylen, a.k.a. Schiller, de la Teheran și editat pe Blu-Ray



DUMITRU UNGUREANU

ROCKIN' BY MYSELF

astă-primăvară, împreună cu ultimul său album, *Morgenstund* (2019, Sony Music), ce fusese pregătit de lansare încă de anul trecut. Spațiul în care s-a ținut spectacolul arată aproximativ ca Sala Palatului din București. Era populat de spectatori cărora cu greu le ghi-cești statutul profesional după vârstă (cam toți peste 30 de ani) și înfățișare, dar tuturora le radiază pe fețe încântarea produsă de muzică. Și dacă bărbații par afaceriști ori oficiali cu sarcini mai mult sau mai puțin secrete, despre femei nu e nimic de spus, decât că sunt frumoase, în ciuda – sau tocmai datorită! – basmalelor purtate pe cap. Doar la un concert Eagles în Australia

am constatat o asemenea concentrare de frumuseți feminine! Cât despre muzică, presupun că piesele lui Schiller, de-o melodicitate fără cusur, sunt ascultate și de ayatollahi, când se retrag în apartamentele personale și nu-i vede nimeni! Unde pui că participă și muzicieni din Iran la câteva secvențe ale discului, iar contribuția lor a fost înregistrată într-un studio ultradotat din același Teheran, oraș de-o vîvace modernitate, cât se zărește pe destule porțiuni.

Problema unora este că Schiller a concertat într-o țară a cărei conducere este considerată în Vest nedemocratică, susținătoare a terorismului și așa mai departe. Angaralele politicianiste nu țin cont de oamenii simpli, de năzuința și puțința lor, ci numai de interese foarte consistente financiare. E dictatură în Iran? Și cum o înlătură? Prin război sau prin infiltrare de „dușmani“, gen artiști neconvenționali? Nu știu ce strategie l-a determinat pe Schiller să meargă acolo, dar concertul lui arată că nu toți iranienii au mințea înghesuită sub turban. **SDC**

Jurnal de *insider*: FITPTI 2019 (III)

Într-una din zilele premergătoare Festivalului Internațional de Teatru pentru Publicul Tânăr Iași (FITPTI) pe care îl curatoriez, o zi aglomerată, că așa sunt toate pe măsură ce se apropie evenimentul (29 septembrie – Prolog, 1 și 2 octombrie – *showcase* Teatrul Luceafărul, 3-10 octombrie, festivalul propriu-zis), primesc un telefon neobișnuit.

La celălalt capăt al firului, un ofițer ce se recomandă de la Imigrări mă întreabă dacă e adevărat că în programul FITPTI 2019 îi avem invitați pe Mohamed, Ismail, Selim, Kalil și alte nume arabe. Îi răspund că da, avem o trupă care vine din Cairo, Egipt, și că probabil numele artiștilor sunt acelea rostite de el, dar, evident, nu le-am memorat. Mai ales că fiecare persoană din grup are măcar patru nume, unul chiar cinci! Cel mai frecvent prenume, bănuiesc, care se repetă e Mohamed, apoi Mostafa, Ibrahim, Ahmed, Ismail.

Ca semne lingvistice, numele mici apar în secolul al XI-lea, iar cele de familie, în al XVI-lea, zic istoriile de gen, și sunt legate de apariția statului și de nevoia de a ține o evidență a persoanelor. Se pare că în lume există peste 250.000 de nume, iar în fiecare cultură sunt particularități ce vin din tradițiile locale și din specificitatea aferentă. Experții zic că primele variante ale numelor sunt legate de meseriile practicate, de descendența familială (fiica/ fiul

lui...), la multe prevalează valențele metaforice, dar toate au, obligatoriu, un sens. Pentru cei care cunosc limba respectivă.

Să revin la ofițerul de la Imigrări. Domnul știa de festival, își luase chiar și niște bilete, dar acum era în exercițiul profesional și avea nevoie de o confirmare în scris că persoanele din lista lui era chiar cele de pe lista de invitați străini ai festivalului. Primișem și acum câțiva ani o solicitare similară, tot în legătură cu o companie teatrală africană, în vederea acordării vizelor de călătorie. Există țări cu riscuri mai ridicate de nerespectare a condițiilor de vize și, uneori, nu se acordă viza anumitor persoane asupra cărora planează suspiciuni. Atunci situația era încă și mai specială, întrucât ni s-a cerut să ne asumăm cheltuielile de repatriere în cazul în care călătorii nu respectau termenele impuse de viză. Ceea ce nu puteam face, oricâtă bunăvoință am avut.

Statisticile automate pe care le fac algoritmi aplicațiilor din mediul virtual spun că cele mai



OLTIȚA CÎNTEC

DATUL ÎN SPECTACOL

multe accesări ale paginilor legate de FITPTI au venit din partea femeilor. Nu mă miră prea tare această informație. Alte statistici, realizate pe eșantioane largi și reprezentative, zic că, în general, în lume există mai multe cumpărătoare de bilete la teatru decât cumpărători. Așa e genul feminin, mai atras de arte, mai sensibil.

CÂND POLITICA INTERFEREAZĂ CU TEATRUL

Compania din China care trebuia să vină inițial n-a mai putut-o face. Sunteți la curent cu disensiunile dintre Hong Kong și China, cu demonstrațiile locuitorilor din fostul protectorat britanic, în favoarea democrației. Câtorva dintre artiștii care trebuia să ajungă la Iași nu le-a mai fost îngăduit de autorități să părăsească țara întrucât au participat la protestele stradale. Din fericire, am reușit în timp util să perfectez venirea în FITPTI a unei alte companii, cu un alt spectacol.

Nu e prima oară când politica interferează cu teatrul. Și nu mă refer la actori care candidează la

președinție, la actori care au câștigat scaune prezidențiale – vezi recentul caz din Ucraina sau mai vechiul exemplu al lui Ronald Reagan, care a fost un președinte foarte bun, în orice caz mai bun decât fusese ca actor. Am scris în vară un articol pe temă pentru revista „Scena.ro”, referindu-mă la câteva cazuri notorii. Reagan a virat către politică, o sferă în care carisma și știința de a se conecta cu oamenii l-au ajutat să devină cel de-al 40-lea președinte al SUA, între 1981 și 1989, pentru două mandate. Arnold Schwarzenegger era un star în plină glorie când a candidat pentru poziția de guvernator al Californiei și a câștigat în două rânduri (2003-2011). Clint Eastwood i-a convins și el pe locuitorii din Carmel by the Sea să-l voteze primar (1986-1988).

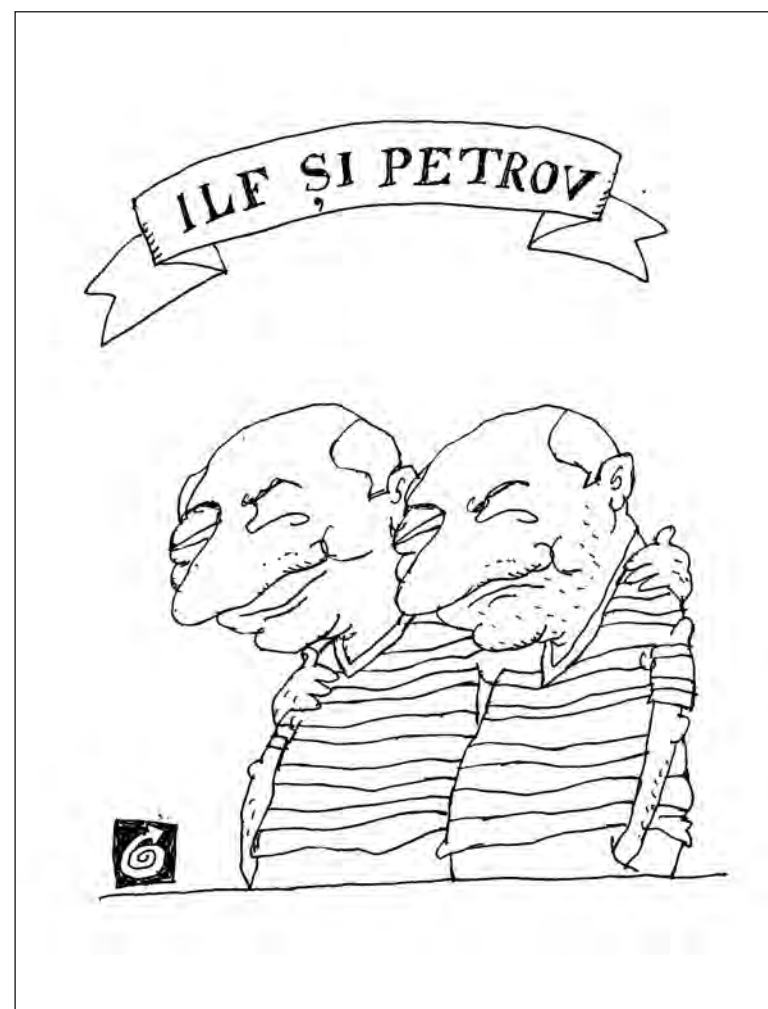
Lista actorilor americani care au cochetat cu politica e mult mai

lungă, dar pe mulți lumea nu i-a luat în serios și nu le-a acordat. În Italia, actrița Ilona Staller a ajuns în parlament din partea Partidului Iubirii. Staller e mai cunoscută sub numele Cicciolina, iar împreună cu un alt *pornstar*, Moanna Pozzi, a înființat în 1991 Partidul Iubirii, pe listele căruia a și intrat în legislativul din peninsula (1987-1991). În 2012, Staller a fondat un alt partid – al Democrației, Naturii și Iubirii, în a cărui platformă figurau legalizarea mariajului între persoane de același sex, redeschiderea bordelurilor, un venit minim garantat pentru tineri, îmbunătățirea sistemului judiciar, eliminarea privilegiilor castei de politicieni bogați etc.

Când vorbeam de interferența politicii cu teatrul vizam niște situații pe care nu le voi putea face publice decât peste niște ani. Când îmi voi scrie memoriile. **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA



INTERVIU CU TRADUCĂTOAREA IULIA GORZO:

„Primesc mereu mesaje în care oamenii îmi povestesc ce impact a avut o carte asupra lor”

Iulia Gorzo traduce cărți de 14 ani, iar filme și emisiuni – de 15 ani. A lucrat, de-a lungul anilor, cu editurile Polirom, Art și Humanitas. A ajuns la traduceri din dragoste, traduce în medie două cărți pe an, din engleză sau franceză în română, și cu greu își poate imagina un univers paralel în care să se ocupe cu altceva.

LAVINIA BĂLULESCU

Ți-ai făcut vreodată un calcul, la câte cărți traduse ai ajuns?

Nu număr filme și emisiuni pentru simplul fapt că acest exercițiu m-ar ameți, de multe ce s-au adunat, iar cărți nu număr pentru că nici nu le am în casă. Le au părinții și prietenii mei apropiați, oameni care m-ar primi oricând în vizită ca să fac calculele necesare, dacă voi simți vreodată această nevoie, dar deocamdată mi-e suficient să știu că am tradus, în medie, cam două cărți pe an, cu excepția anilor cu matahalegen 4, 3, 2, 1 de Paul Auster, care n-au mai lăsat loc pentru nimic altceva, compensați însă de ani sprintari, cum pare a fi 2019, cu mici romane grafice delicioase și alte mini-bijuterii.

Spuneai într-un interviu pentru b-critic.ro că ai ajuns la traduceri din dragoste. Cum s-a întâmplat totul mai exact?

La 25 de ani, pe când terminasem de studiat Psihologia și încă nu mă dumerisem ce să fac cu ea, m-am îndrăgostit, dar nu de literatură neapărat, literatura fiind deja o dragoste veche și statornică în viața mea, ci de un tânăr canadian frumos, Gilles, absolvent de *creative writing* și autor al unui roman imens, nepublicat pe atunci și, din amintirile mele, nepublicabil, scris într-o franceză foarte înflorită, ca de secol XVII. Țin minte că n-am reușit să citesc



romanul nici măcar pe sărite, cu toată iubirea – și e vorba de iubiri din alea mistuitoare, ca la 25 de ani. Mi-am dorit însă o profesie suficient de mobilă ca să-mi urmez iubitul, chiar dacă mă chinuise îngrozitor cu frăzoarele lui pretențioase. Spre norocul meu, am o prietenă bună care pe atunci era redactor de film la TVR. Așa am început, cu documentare, datorită ei. Am continuat cu cărți datorită fratelui meu, criticul de film Andrei Gorzo, care m-a prezentat Denisei Comănescu. Nici acum nu-mi vine să cred că atâta omenet competent a avut încredere într-o tânără total nepricepută la tradus și i-a dat o șansă.

Acum trei ani, tot într-un interviu, de data asta unul pentru „Dilema veche”, spuneai că pentru romanul *Puritate* de Jonathan Franzen ai tradus zilnic, timp de șapte luni, nu mai mult de două ore pe zi. Asta e în mod normal ritmul tău de traducere?

La cărți, încerc să-mi fixez o porție zilnică. Ideal, cam de patru pagini.

Acum, vorbind cu colegi din țări mai bogate, înțeleg că ei traduc aceste patru sau cinci pagini într-o zi întreagă. Noi nu putem face asta din cauza tarifelor mici, așa că eu înghesui porția asta în două-trei ore. Cu cărți de dificultate medie sau cu mult dialog, intră fără griji, e verificat. Mai rău e cu stilști din *ăștia from hell*, ca Paul Auster, care bagă câte o frază de o pagină în care-ți rezumă toată politica americană dintr-un deceniu sau două, în timp ce mitraliază scurt și vreo douăzeci de termeni din baseball, să nu cumva să ți-o iei în cap de prea mult huzur.

Se poate trăi din profesia de traducător?

Eu trăiesc din profesia asta, că nu m-a dus capul la alta. Dar n-aș putea trăi doar din cărți. N-aș ști cum. Trăiesc dintr-o combinație de traduceri și subtitrare de filme pentru televiziune, traducere de carte, redactare și alte proiectele neregulate. E o jonglerie dificilă, care necesită în primul rând energie și rezistență fizică peste

medie, dar și ceva aptitudini sociale, ca să faci rost de contracte. Nu strică nici să-ți stăpânești nervii și fricile și să fii capabil, la o adică, să porți războaie cu un fisc nedrept sau de-a dreptul imbecil, dar și cu alte instituții care habar n-au să lucreze cu independenții. E vesel, ce mai! Până când nu-i.

Cum arată o zi din viața unui traducător?

Dacă la întrebarea precedentă m-am jelit un pic, acum vine partea de privilegiu. Care poate fi într-adevăr minunată. Adică, dacă ai disciplină și-ți poți asigura un flux constant de joburi, ziua de traducător poate să înceapă lin. În loc să mă înghesui în metrou sau în tramvai, eu mă trezesc frumos (sau zburlit!) în jur de 7-7.30, și-mi pun niște muzică. Jazz, bossa nova, niște Paolo Conte, depinde de obsesia de moment. Aia e ora mea, în care mă bucur de *freelancing*. De la 9 la 13 mă ocup, de regulă, de traduceri de film, care au de cele mai multe ori termene presante. Asta înseamnă că traduc, subtitrez sau corectez. Sunt zile în care încep cu porția de pagini de carte, dacă n-am nimic presant, dar asta se întâmplă cam rar. Între orele 13 și 15 mă bucur iar de *freelancing*. Primăvara și vara încerc să-mi iau prânzul în câte un parc – de ceva timp redescopăr Bucureștiul și mi se pare că are un număr nesfârșit de lacuri, cu rațe care de-abia așteaptă să dea iama în prânzul traducătorului. După-amiaza continui cu filmul, dacă trebuie, și-mi fac porția de pagini de carte. Nu lucrez după 7-8 seara decât dacă arde rău și trebuie să-mi salvez vreun coleg la care țin și care altfel s-ar îneca sub *deadline*-uri. Mulți ani am lucrat și în weekend, la fel de multe ore. Acum încerc să reduc orele măcar în weekend și – ce îndrăzneală! – să-mi iau și câte o zi liberă din când în când. Cam

asa arată ziua mea de lucru. Știu, e aproape insuportabil de palpitantă, mai ales momentul cu rațele.

Trei autori pe care ți-a plăcut foarte mult să-i traduci și trei care te-au obosit? Știu că la prima categorie era mai demult John Fante, iar la a doua – Cormac McCarthy, dar mă întreb dacă nu cumva s-au mai schimbat lucrurile.

Nu prea fac diferența așa, pentru că și autorii care mă obosesc îmi plac, unii chiar foarte mult. Aș zice însă că cele mai plăcute experiențe de traducere sunt romanele grafice. Am tradus până acum patru pentru Grafic, în cap cu *Watchmen*, și nu m-aș supăra dacă de-acum încolo aș face numai din astea. Mă solicită și ele, dar am senzația că-mi dau energie, nu mi-o consumă. Mă pomenesc cântând pe stradă și așteptând cu nerăbdare ora de tradus cărți.

La experiențe dificile, *Meridianul sângelui* de Cormac McCarthy rămâne reperul meu absolut. Apropo, n-o să înțeleg în veci de ce cartea aia n-a avut succes la noi – adică n-ai cum să fii interesat de stil literar și să nu încerci măcar să dai cu nasul prin acea viziune a iadului. Dați o șansă traducerii, am văzut-o cu 10 lei prin librării. A ieșit bine, credeți-mă, i-am făcut vreo zece corecturi, de era s-o iau serios pe arătură. Urmează *Beznă clară* de William Golding, o carte sumbră, cu părți scrise destul de opac. Și mistică pe deasupra. O ciudățenie care merită și ea descoperită. Și, ca să zic unul mai recent, *4,3,2,1* de Paul Auster. A fost obositor pentru că e gigantic, spre 900 de pagini, dar 900 de pagini povestite minunat, cu un ritm aproape perfect. Eu aș da romanul ăsta ca lectură obligatorie la cursurile de *creative writing* de la noi, ca exemplu de structură și ambiție. E o construcție formidabilă, care stă pe o găselniță simplă, dar foarte eficientă, cu o calitate a frazei care m-a obligat la o imensă muncă de șlefuire.

Citești vreodată cărțile pe care le traduci, după ce procesul de traducere s-a încheiat, când ele sunt deja tipărite?

Da, le răsfoiesc cu multă curiozitate când apar sau la ani după, dacă-mi ies în cale, mai ales că de obicei trec câteva luni de la predare la publicare, între timp eu sunt absorbită de alte traduceri, am uitat cam tot și le redescopăr cu uimire.

Dacă vezi pe cineva citind o carte pe care ai tradus-o tu te încercă vre o emoție? Cum te simți?

Da, aproape că dau din coadă de emoție. Zâmbesc cu gura până la urechi, încep să mă foiesc, doar doar s-o uita la mine, să intru în vorbă. Mi se pare că o singură dată am intrat în vorbă cu o fată care citea Truman Capote, *Muzică pentru cameleoni*. Nu mai țin minte foarte bine ce a zis ea, ce am zis eu, dar cred că ne-am despărțit mulțumite amândouă.

Ți s-a întâmplat să primești reacții de la cititori legat de ceva ce ai tradus?

Da, noroc cu Facebookul cel de toate zilele. Primesc mereu mesaje de laudă, unele emoționante, în care oamenii îmi povestesc ce impact a avut o carte asupra lor și-mi mulțumesc pentru traducere. Am avut bucuria să primesc asemenea mesaje în momente grele pentru mine și literalmente m-au pus pe picioare. Pentru asta le mulțumesc cititorilor și colegilor cât pot eu de frumos. Feedback negativ încă n-am primit. Când o să-l primesc, sper să știu ce să fac cu el.

Ce presupune documentarea pentru o traducere?

Pentru mine, documentarea înseamnă două lucruri. Primul ar fi familiarizarea cu autorul, dar e o etapă de care nu întotdeauna avem timp. Când mă lasă viața și *deadline*-urile, citesc și alte cărți de autorul respectiv, dar și alte texte care mă pot ajuta. Ca să ne întoarcem la *Meridianul sângelui*, acolo am citit, înainte sau timp ce traduceam, pasaje din Herman Melville, Joseph Conrad, Biblie, Dante sau William Faulkner. Iar când m-am blocat de tot, m-am urnit citind Saramago, care la noi a avut parte de traduceri minunate.

Al doilea lucru ține de înțelegerea textului. În orice text poți

da peste termeni specifici unui domeniu care ți-e total străin. Am avut, de exemplu, în *Toată lumina pe care nu o putem vedea* de Anthony Doerr, pasaje despre piesele și piesoarele unui radio. Dar după ani de tradus documentare pentru canale gen Discovery, partea asta nu mă sperie deloc. Avem internetul, care ne descurcă de fiecare dată. Mult mai greu le-a fost, probabil, generațiilor mai vechi, care înțepeneau în bibliotecă și cultivau rețele de specialiști din toate domeniile.

Te ocupi și de traduceri pentru filme. Cum anume e diferită această muncă față de traducerile literare?

O precizare la care țin: traducerea de film e tot traducere literară. Doar că textul trebuie scurtat, ca să poată rămâne suficient timp pe ecran pentru a fi citit de un telespectator mediu. Sunt niște cerințe tehnice pe care le înveți dacă înveți să folosești și un program de subtitrare, dar altfel e aceeași chestie. Am colegi care fac zilnic miracole în meseria asta, traducând texte foarte grele într-un timp foarte scurt, chiar așa prost plătiți cum sunt. Și ei n-au parte nici de feedback drăguț pe Facebook. Faptul că nu se bucură de recunoaștere e o nedreptate cu care voi lupta mereu. Apoi, e o meserie extrem de importantă pentru calitatea limbii vorbite. Și nu numai a limbii române. Ne-am obișnuit atât de tare să-i disprețuim pe cei care o fac, încât nici nu mai realizăm ce privilegiu imens e să te naști într-o cultură care subtitrează și nu dublează filmele. Personal, când se mai întâmplă să uit îmi imaginez cum ar vorbi Toshiro Mifune cu accent „dă București” și-mi revin imediat. Și nu ne gândim că engleza noastră, de care suntem atât de mândri, ar fi mai puțin vioaie dacă n-am fi de mici obișnuiți s-o auzim la televizor, în timp ce citim traducerea. În ultimii ani am petrecut ceva timp în Italia, o țară mândră de tradiția ei de a dubla filmele. Nu cred că vă surprind dacă spun că un italian care să vorbească engleza e o pasăre cam rară și cam jumulită.

Traduci și din franceză, și din engleză. Ai vre o preferată sau sunt la egalitate?

Pentru mine, nu limbile sunt importante, ci ce traduc. Nu sunt pasionată de limbi străine, ci de reconstrucția în limba română a textelor cu care lucrez.

”Trăiesc dintr-o combinație de traduceri și subtitrare de filme pentru televiziune, traducere de carte, redactare și alte proiectele neregulate. E o jonglerie dificilă.”

Am aflat din alt interviu că nu ai ritualuri când traduci. Dar totuși ai nevoie de ceva anume? O liniște perfectă, o anumită oră a zilei, o anumită temperatură?

Dacă-ș fi avut nevoie de condiții speciale, probabil că n-aș fi tradus decât vreo două cărți până acum. Și nu cele mai grele. Nu, nu am nevoie decât de laptop (unul modest, de altfel), de o conexiune la internet (pentru dicționarele online) și de propria mea disciplină. Traducerea de proză și cea de film sunt dependente de un ritm de lucru, dar de altceva nu. E adevărat că prefer să lucrez într-o cameră luminoasă și curată, fără zgomote sfredelitoare de creieri de tip bormașină, și mai puțin în cafenele, aeroport sau gară, dar subtitrare pot face oriunde. Am lucrat în multe camere, din multe orașe. Deocamdată doar din Europa. Când tarifele pentru traducere literară vor crește aiuritor, sper să traduc și din zări mai îndepărtate, tocmai pentru că există și un *free* pe undeva prin *freelancer*. Altfel, am avea numai dezavantajele precarității și ar fi trist.

Povestește-mi despre experiența din Belgia.

Am locuit patru ani în Belgia, într-o comună adormită aflată la 14 km de Bruxelles, în zona flamandă. M-am adaptat destul de greu, viața de suburbie fiind ceva total străin mie. Am reușit, totuși, să mă bucur de liniștea și verdele din jur, de familia de arici din curte, precum și de cele trei-patru pisici permanente și încă vreo șase imprevizibile, și am tradus cărți fantastice în grădina casei în care am locuit, inclusiv *Culoarea purpurie* de Alice Walker și *Cenușa Angelei* de Frank McCourt, două dintre preferatele mele. Pentru toate astea sunt recunoscătoare, așa cum sunt și că m-am întors.

Ți se întâmplă să te gândești mai multe zile la un cuvânt complicat de tradus? Să-ți umble prin minte obsesiv?

Mi se întâmpla mai pe la începuturi și încă foarte des. De altfel,

așa am și găsit un titlu care m-a chinat mult: *Căluții mei, căluți frumoși* pentru *All the Pretty Horses* de Cormac McCarthy. Titlul original se referă la un cântecel de leagăn total necunoscut la noi, așa că m-am stresat teribil toate cele cinci luni cât a durat traducerea, tot combinând în minte variante dintre cele mai ridicole. Îmi aduc aminte că mă blocasem într-o variantă cu „nani, nani”. Cred că-am umblat năucă pe străzi kilometri întregi tot dondăind „nani, nani” degeaba până când m-am străluminat. Acum însă nu mai las nimic nerezolvat în text. La sfârșitul zilei de lucru, închid taraba cu inima ușoară. Experiența, ce vreți...

Care e cea mai recentă carte pe care ai tradus-o și la ce lucrezi acum?

Am terminat de curând un roman grafic frumos de tot, *Enciclopedia Pământului Dintâi*, de Isabel Greenberg. Sensibil, poetic, scris și desenat cu umor. A fost perfect pentru o vară care a început cam trist și cam agitat. Lucrez acum la ceva scurt, intens și surprinzător pentru editura ART: *Sora mea, ucigașa în serie*, un miniroman al nigerienei Oyinkan Braithwaite. E a doua mea nigeriană, la propunerea Laurei Albușescu, că eu nu le-aș fi descoperit în veci fără flerul ei, și e o bucurie să dau peste stilul ăsta proaspăt și curajos de a scrie, o schimbare binevenită după americanii mei ambițioși de toate zilele.

Momentul care îți place cel mai mult în timpul unei traduceri?

Cel mai mult îmi place la sfârșit de tot, după publicare, când le ofer prietenilor cadou câte un exemplar, cu o dedicație simțită și gândită. Sau măcar simțită. Bine, am trișat. Etapa „din timpul” traducerii care-mi place e tot la final, cam la a treia corectură, când parcă începe să mi se pară că textul s-a șmirgheluit acceptabil.

Ce carte citești acum?

Tocmai am terminat *Hunger* de Roxane Gay. O carte răscolitoare



despre traumă, supraviețuire și corp. Așa că acum mă delectez cu niște cărțile pentru copii, primite de la traducătoarea lor, admirabila Iulia Arsintescu. *Prințesa Hamster* de Ursula Vernon e un fursec atât cât trebuie de dulce și de ronțăibil. Sper să ajung cândva să traduc și eu literatură pentru copii. E un domeniu care pare să favorizeze inovația și prospețimea, chiar dacă e foarte lucrativ și se scriu și multe tâmpenii.

Ce face Iulia Gorzo într-o lume paralelă, în care nu traduce?

Dar ce lume strămbă o fi aia, să nu mă lase să traduc în ea? Dacă într-adevăr ar fi strămbă, cum e și a noastră, probabil că aș vrea să-mi pun la bătaie preocuparea tot mai apăsătoare pentru comunitate, ca și optimismul tălâmb care pare a fi una dintre însușirile mele de bază, deși nu înțeleg exact cum și de unde m-am căptușit cu el.

Dar optimiștii nu-s neapărat și orbi, așa că mă uit și eu în jur și constat că omenirea o cam dă în bară. O societate care-ți poate oferi ajutor medical, de pildă, dar ți-l refuză pentru că ești sărac e o societate abominabilă. Sau când în secolul XXI avem oameni care rabdă de foame, nu prea înțeleg cum ne putem împăuna cu realizările noastre mărețe. Asta ca să nu mai vorbim de alienare, depresie, însingurare, de care nu sunt scutiți nici privilegiații. Deci mi-ar plăcea să mă implic cumva în proiecte care să ne aducă aminte că nimeni n-ar trebui să se descurce singur atunci când viața devine copleșitoare: un hotline de prevenție a suicidului, un centru comunitar pentru persoane care altfel ar trăi în izolare, cred că s-ar găsi lucruri de făcut.

În schimb, dacă lumea aia paralelă ar fi una ideală, dar tot n-aș putea traduce nici un rând, atunci poate că m-aș întoarce la școală, ca să văd unde duce drumul celălalt, cel pe care nu l-am ales la 25 de ani. **SDC**

Program FILIT 2019

SERILE FILIT

Prezentate de Cătălin Sava

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 20-21 Deschiderea oficială a festi valului

I. FILIT își salută invitații

II. Concert cvartetul Ad Libitum

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 20-22, Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, întâlnire cu María Dueñas, gazda serii: Robert Șerban

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 20-22, Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, întâlnire cu Richard Ford, gazda serii: Marius Chivu

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 20-22, Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, întâlnire cu Mihail Șişkin

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 18-20, Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, I. Decernarea „Premiului liceenilor pentru cea mai îndrăgită carte”
 - II. Întâlnire cu Mathias Énard
- Gazda serii: Matei Vișniec

CASA FILIT

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 12-13, Lumea lui Nix cel Afurisit; cu Miruna Ioana Ciobanu; moderatoare: Irina Nichifiriuc

- 13-14, Atelier de joacă literară

- 16-18, Scriitori în Centru, cu Sorin Despot, Silvia Grădinaru, moderator: Răzvan Țupa

- 18-20, Scriitori în Centru, cu Ligia Keșișian, Angela Marinescu, Victor Țvetov, moderator: Marius Chivu

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 10-12, Atelier de lectură, poezie și povești improvizate; cu Irina Nichifiriuc, Iuliana Șoșu

- 12-14, Bookinfluencerii – cine sunt și pe cine influențează; cu Daria Câmpeanu, moderator: Victor Miron

- 13-19, PlayCAMP – spațiu de joacă pentru copiii mici și mari

- 14-16, Scriitori în Centru, cu Livia Ștefan, Andrei Zbîrnea, moderator: Răzvan Țupa

- 16-18, Scriitori în Centru, cu Drago Jančar, Cătălin Pavel, Doina Ruști, moderator: Bogdan Crețu

- 18-20, Scriitori în Centru, cu Diana Bădica, Florin Irimia, Kim Leine, moderator: Doris Mironescu

- 22-23, *Cichindeal gură de aur, Mumulean glas cu durere...*, stand-up comedy cu Bobi Dumitraș și Gabriel Dumitriu

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 10-12, Atelier de făcut cărți, cu Mihaela Albianu

- 12-14, Atelier de poveste și miniteatru de păpuși: *Școala banilor bine-crescuți* cu Cristina Andone

- 13-19, PlayCAMP – spațiu de joacă pentru copiii mici și mari
- 14-16, Scriitori în Centru, cu Ionel Ciupureanu, Monica Stoica, moderator: Radu Vancu

- 16-18, Scriitori în Centru, cu Lionel Duroy, Dan Miron, Faruk Šehić, moderator: Călin Ciobotari

- 18-20, Scriitori în Centru, cu Herman Koch, Dan Pleșa, Alexandru Vakulovski, moderator: Bogdan Crețu

- 22.30-04.00, Noaptea Albă a Poeziei – maraton de lecturi In Memoriam Emil Brumar, moderator: Vlad Tăușance, Răzvan Țupa, Radu Vancu

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 10-12, Workshop: *Ghidul Bookinfluencer-ului începător*, moderatoare: Cristina Munteanu

- 11-19, PlayCAMP – spațiu de joacă pentru copiii mici și mari

- 12-13.30, Scriitori în Centru, cu Diana Iepure, Gelu Vlașin, moderator: Răzvan Țupa

- 14-16, Scriitori în Centru, cu Svetislav Basara, Emanuela Jurkin, Bogdan Suceavă, moderator: Liviu Antonesei

- 16-18, Scriitori în Centru, cu Geneviève Damas, Simona Popescu, Andreea Răsuceanu, moderator: Radu Vancu

- 18-20, Scriitori în Centru, cu Dan Coman, Ahmed Saadawi, Sjón, moderator: Doris Mironescu

- 22-23 Concert Fine It's Pink

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 11-13, Masterclass: *Superscrieri*, cu Mona Dîrțu, Oana Olariu, Irina Păcurariu, moderator: Vlad Tăușance

- 11-19 PlayCAMP – spațiu de joacă pentru copiii mici și mari

- 13-15, Scriitori în Centru, cu Vlad Pojoga, V. Leac, moderator: Radu Vancu

- 15-17, Scriitori în Centru, cu Svetlana Cârstean, Irina Georgescu, Mihai Vieru, moderator: Doris Mironescu

SCRIITORI PRINTRE LICEENI

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 12-14, Colegiul Național „Emil Racoviță” Iași, cu Diana Bădica, Doina Ruști, coordonare: prof. Mihaela Foșalău, prof. Roxana Arhire

- 12-14, Colegiul Național Iași, cu Jan Willem Bos, Veronica D. Niculescu, coordonare: prof. dr. Antonina Bliort, prof. dr. Gabriela Petrache

■ Joi, 3 octombrie

- 12-14, Colegiul Pedagogic „Vasile Lupu” Iași, cu Lavinia Braniște, Joanna Kornaś-Warwas, coordonare: prof. dr. Lucia Gabriela Munteanu, prof. Elena Mănucă

- 12-14, Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă” Iași, cu Cristina Andone, Dan Pleșa, coordonare: prof. dr. Ioan Răducea, prof. Georgiana Cozma

- 12-14, Colegiul Economic Administrativ Iași, cu Fernando Klabin, Monica Stoica, coordonare: prof. dr. Elena Horceag, prof. Iolanda Năstuță

- 12-14, Liceul Teoretic „Al. I. Cuza” Iași, cu Emanuela Iurkin, Dan Miron, coordonare: prof. dr. Monica Boțoiu, prof. Carmen Ciobotaru

- 12-14, Liceul de Informatică „Grigore Moisil” Iași, cu Mircea Opreț, Liviu Surugiu, coordonare: prof. dr. Anamaria Ghiban, prof. Daniela Anghelșcu

■ Vineri, 4 octombrie

- 12-14, Colegiul Național „Costache Negruzzi” Iași, cu Steinar Lone, Matei Vișniec, coordonare: prof. dr. Mihaela Doboș, prof. Adriana Bozdro

- 12-14, Colegiul Național „Garabet Ibrăileanu” Iași, cu Svetlana Cârstean, Gelu Vlașin, coordonare: prof. dr. Cristina Chiprian, prof. Cezar Hărățu

- 12-14, Colegiul Național „Mihai Eminescu” Iași, cu Simona Popescu, Bogdan Suceavă, coordonare: prof. dr. Monica Iosub, prof. dr. Claudia Comănescu

- 12-14, Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir” Iași, cu Andreea Răsuceanu, Andrei Zbîrnea, coordonare: prof. Iolanda Miron, prof. Traian Fintînar

- 12-14, Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri” Iași, cu Irina-Roxana Georgescu, Cătălin Pavel, coordonare: prof. Manuela Coțofan, prof. Ruxandra Nechifor

- 12-14, Liceul Teoretic „Miron Costin” Iași, cu Rodica Bretin, Ana-Maria Negrilă, coordonare: prof. Larisa Târzanu, prof. Geanina Honceriu

- 12-14, Colegiul Național „Mihail Sadoveanu” Pașcani, cu Jan Cornelius, Florin Irimia, coordonare: prof. Anca Berenghia, prof. dr. Anișoara Sprînceană

- 12-14, Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Hârlău, cu Andrei Crăciun, Viorel Ilișoi, coordonare: prof. Cristina Sandu

- 12-14, Liceul Teoretic „Ion Neculce” Târgu Frumos, cu Diana Bădica, Doina Ruști, coordonare: prof. Corina Alexa Anghelșcu

CASA FANTASY (CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR)

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 9-16, Maraton cinematografic: *Jocurile foamei*

- 16-18, Invitat: Lucian Merișca, moderator: Dan Doboș

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 9-16, Maraton cinematografic: seria *Amurg*

- 15-16, CLIP[L]IT – *Carte în 7Arte*: proiecție de booktrailer

- 16-18, Invitată: Ana-Maria Negrilă, moderator: Dan Doboș

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 9-16, Maraton cinematografic: seria originală *Războiul stelelor*

- 16-18, Invitat: Liviu Surugiu, moderator: Dan Doboș

- 18-20, Librăria Cărturești, Workshop fantasy – *Personaje feminine puternice în literatura fantasy pentru adolescenți*, cu Daria Câmpeanu, Alexandra Popa, Zena Pop-Cohuț, Oana Turcu, moderatoare: Cristina Munteanu

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 9-16, Maraton cinematografic: Retro SF

- 16-18, Invitată: Rodica Bretin, moderator: Dan Doboș

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 9-16, Maraton cinematografic: *Urzeala tronurilor*

- 16-18, Invitat: Mircea Opreț, moderator: Dan Doboș

CASA COPILĂRIEI (PALATUL COPIILOR)

Coordonatori: prof. Alina Bendescu, prof. Ilie Constantin Corneliu

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 12-14, invitată: Cristina Andone, moderator: Ovidiu Mihăiuc

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 12-14, invitată: Veronica D. Niculescu, moderator: Ovidiu Mihăiuc
- 18-20, Cafeneaua FIKA, *Fenomenul „Și-a căutat-o” în literatură*. Cu Anca Sâiu, Alexandra Popa, Oana Turcea, moderatoare: Irina Nichifiriuc

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 10-12, Cafeneaua FIKA, Workshop de lectură, *Coșarul: Povestea unei fete și a monstrului ei* de Jonathan Auxier

- 12-14, invitată: Lavinia Braniște, moderator: Ovidiu Mihăiuc
- 18-19.30, Cafeneaua FIKA, *Literatura pentru copii. Autori români sau autori străini?*, cu Cristina Andone, Victor Miron, Irina Nichifiriuc, Iuliana Șoșu, Irina Vasilescu

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 12-14, invitat: Matei Vișniec, moderator: Ovidiu Mihăiuc
- 12-14, Cafeneaua Acaju, Atelier de poveste și miniteatru de păpuși *Școala banilor bine-crescuți* cu Cristina Andone

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 12-14, invitat: Alexandru Vakulovski, moderator: Ovidiu Mihăiuc
- 12-14, Cafeneaua Acaju, Primul episod Netflix din *Ultimii copii de pe Pământ* de Max Brallier, moderatoare: Cristina Munteanu, Zena Pop-Cohuț

EXPOZIȚII FILIT

■ 2-6 octombrie

- 10-17, Muzeul „Mihail Sadoveanu”, Iași, *Chi-riașul cu arcuș*, expoziție dedicată lui George Enescu.
- 10-17, Colecția „Istoria teatrului românesc”, Iași, *Croitorii de personaje*, secvențe ale artei dramatice românești și viziunile publicului, criticilor și artiștilor plastici.
- 10-17, Muzeul „Mihail Codreanu”, Iași, *Surzător comediantul trecea: Miluță Gheorghiu*.
- 10-18, British Council Iași, *Drawing words*. Expoziție cu ilustrații de cărți britanice pentru copii.
- 10-18, Galeria de Artă „Theodor Pallady”, Iași, *Negoț cu îngeri*, Zamfira Zamfirescu – Emil Brumaru
- 10-24, Casa FILIT, *Scrisori către Julien Ospitalierul*
- 12-17, Centrul de Limbi Moderne și Integrare Culturală „Grigore T. Popa”, *Locuri și personaje*, expoziție de pictură Ioniță Benea

■ Marți, 8 octombrie 2019

- 17-18, Teatrul Luceafărul, *Viral* de Bogdan Georgescu – Spectacol-lectură

■ Miercuri, 9 octombrie 2019

- 17-18, Librăria Cărturești, *Povești din curtea școlii* de Olga Macrinici – Spectacol-lectură

ALTE EVENIMENTE FILIT

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 16-17.30, Institutul Francez Iași, *Influența lui Paul Goma asupra unei generații*, un documentar de Dragoș Zămoșteanu
- 18-20, BCU „Mihai Eminescu”, *Arta refugii. În dezbateri: scriitorul Paul Goma*, cu Flori Bălănescu, Viorel Ilișoi, moderator: Bogdan Crețu

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 10-12, Colegiul Național „Mihai Eminescu”, dezbateri în limba franceză cu Iulia Badea Gueritée și Raymond Clarinard
- 17-18, Teatrul Luceafărul, *Paradisul* de Andrei Crăciun – spectacol-lectură
- 17.30-18.30, Institutul Francez Iași, Gabrielle Tuloup în dialog cu Simona Modreanu
- 18-19, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, *De la Rin la Dunăre și înapoi*, cu Jan Willem Bos, prezintă: Paula Onofrei

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 12-13, Muzeul „Mihail Codreanu”, *A expune literatura în muzee, o provocare (I)*, cu Geneviève Tricottet și muzeografi din muzeele literare ieșene
- 14-15, Cafeneaua Acaju, *De la festival la festival Festival du Premier Roman de Chambéry – FILIT Iași*, cu Olivia Benoist

Bombled, Daniela Faraill, Gabrielle Tuloup, moderatoare: Cristina Iliescu

- 18-20, Atelierul de pictură din str. Lăpușneanu, *Zoon Poetikon. Poeți în atelierul lui Radu Carnariu*, cu Ligia Keșișian, Cătălin Pavel, Andrada Strugaru, Robert Șerban, Ilinca Zaharia

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 11-12, Muzeul „Ion Creangă”, „Masa amintirilor”, prezintă: Bogdan Crețu, Felix Aftene
- 12-13, British Council Iași, Ateliere creative Drawing Words
- 12-13.30, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, *Sjón în dialog cu studenții de norvegiană*, moderatoare: Crina Leon și Simina Răchițeanu
- 14-15.30, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, *Steinar Lone în dialog cu studenții de norvegiană*, moderatoare: Crina Leon și Simina Răchițeanu
- 17-18, Institutul Francez Iași, Lionel Duroy în dialog cu Simona Modreanu

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 12-13, Muzeul „Ion Creangă”, *A expune literatura în muzee, o provocare (II)*, cu Geneviève Tricottet și muzeografi din muzeele literare ieșene

ÎNTÂLNIRILE ALECART

Moderatori: Emil Munteanu, Nicoleta Munteanu

Centrul de Limbi Moderne și Integrare Culturală „Grigore T. Popa”, Iași

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 14.30-16.30, invitați: Drago Jančar, Robert Șerban

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 14.30-16.30, invitați: Lionel Duroy, Herman Koch, Andreea Răsuceanu

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 14.30-16.30, invitați: Emanuela Iurkin, Ahmed Saadawi

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 12-14, invitați: Dan Coman, Richard Ford

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 12-14, invitați: Simona Popescu, Mihail Șișkin

ÎNTÂLNIRILE LOGOS

Moderatoare: Serinella Zara
Casa de Cultură „Mihail Ursachi” a Municipiului Iași

■ Miercuri, 2 octombrie 2019

- 15-17, cu Kim Leine, Faruk Šehić

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 15-17, cu María Dueñas, Sjón

■ Duminică, 6 octombrie 2019

- 13-15, cu Svetislav Basara, Geneviève Damas

ATELIERE ȘI DEZBATERI DE TRADUCERE

■ Joi, 3 octombrie 2019

- 10-12, Institutul Francez Iași, Întâlnire profesională a editorilor, managerilor culturali și traducătorilor (I), cu Denisa Comănescu, Cristina Hermeziu, Alexandra Koch, Renata Obadálková, Odile Serre, moderatoare: Monica Joița
- 15-16.30, IȘJ Iași, întâlnire între traducători și profesori de liceu, cu Georg Aesch, Jan Willem Bos, Sean Cotter, Antònia Escandell Tur, Mirela Ferraiuolo, Jarmila Horáková, Gabriella Koszta, Marily Le Nir, Steinar Lone, Enrique Noguera, Marian Ochoa de Eribe, Ivana Olujić

- 15-17.30, Institutul Francez Iași, concurs de traducere și Atelier „Courier international”, cu Raymond Clarinard, Iulia Badea Gueritée

■ Vineri, 4 octombrie 2019

- 10-12, BCU „Mihai Eminescu” Iași, Întâlnire profesională a editorilor, managerilor culturali și traducătorilor (II), cu Denisa Comănescu, Benita Edzard, Daniela Faraill, Alexandra Florescu, Thomas Geiger, Bogdan Ghiu, Cristina Hermeziu, Odile Serre, moderatoare: Monica Joița

- 10-12, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Traducerea în epoca globalizării: Mateiu Caragiale în limba engleză, cu Sean Cotter, prezintă: Dana Bădulescu
- 12.30-13.30, BCU „Mihai Eminescu” Iași, Cum se traduc clasicii modernității. Dosarul *M. Blecher* din „Dacia literară”, cu Fernando Klabin, Joanna Kornaś-Warwas, moderator: Doris Mironescu
- 12.30-14, Colegiul Național Iași, Atelierele Ars traducendi, cu participarea traducătorilor: Sean Cotter, Cristina Mauna, Raluca Neferu, Mihaela Pîrvuleț, Mirela Ferraiuolo, Marily Le Nir, Georg Aesch

■ Sâmbătă, 5 octombrie 2019

- 10-12, BCU „Mihai Eminescu” Iași, *Cui îi pasă de literatura română? Un proiect de brand cultural: traducătorii și traducerile*, moderatoare: Monica Joița

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL de TEATRU pentru PUBLICUL TÂNĂR Iași

Ediția a XII-a, 3-10 octombrie 2018

LIBERTATE

**11 zile de sărbătoare a artelor spectacolului * 500 de participanți * invitați din 28 de țări
* exclusivități naționale * 74 de reprezentații * peste 100 de evenimente în 20 de spații din oraș**

Prolog, duminică, 29 septembrie

- Ora 18.30, foaiere: lansare de carte *Dimineața actrițelor* de Anca Hațiegan
- Ora 19, sala mare: Teatrul Național „Lucian Blaga”, Cluj Napoca, *Chiritza în concert*

Marți, 1 octombrie, showcase Teatrul Lucaefărul

- Ora 10, sala mică: *Scuffița Roșie*
- Ora 11, sala mare: *Jack și vrejul de fasole*
- Ora 19, sala mică: *Istorie la persoana I*

Miercuri, 2 octombrie, showcase Teatrul Lucaefărul

- Ora 10, sala mică: *O poveste japoneză*
- Ora 11, sala mare: *Jack și vrejul de fasole*
- Ora 19, sala mare: *Orașul* – concert spectacol

Joi, 3 octombrie

- Ora 10-19, foaiere: expoziție *Prietenii lui Crusoe*, instalații interactive, Compania Toc de Fusta, Spania
- Ora 10, sala mică: Yun Hyejin Theater, Coreea de Sud, *Lângă tine*
- Ora 11, sala mare: Kayan Marionette, Egipt, *Imaginație7/ Păpușile au talent*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 12, sala mică: lansări de carte – *Cătălina Buzoianu, magie, abur, vis și Dramaturgie greacă contemporană* (Fundatia „Camil Petrescu” București)
- Ora 17, sala mică: spectacol-lectură cu texte de rezidență – *Paradisul*, de Andrei Crăciun (în parteneriat cu FILIT)
- Ora 18, Palas: Nukketeatteri Sampo, Finlanda, *Circus Sampo*
- Ora 19, sala mare: Teatrul Act, București, *Moș Nichifor*
- Ora 20.30, Esplanada Lucaefărul: Compania Fenix, Germania, *Lumina viziunii*

Vineri, 4 octombrie

- Ora 10-19, foaiere: expoziție *Prietenii lui Crusoe*, instalații interactive, Compania Toc de Fusta, Spania
- Ora 10, sala mică: Nukketeatteri Sampo, Finlanda, *Circus Sampo*
- Ora 11, sala mare: Teatrul „Matei Vișniec”, Suceava, *Extraterestrul care își dorea ca amintire o pijama*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală

- Ora 13, sala mică: spectacol-lectură *Capra, iedul cel mic și cumătra lupoaică* de Matei Vișniec
- Ora 14, Colegiul Național: Traviecircus, Mexic-Italia, *FIESTA!*
- Ora 17, Institutul Francez: Compania DJARAMA, Senegal, *Bucățica de lemn*
- Ora 18.30, esplanada Teatrul Lucaefărul: Compania Darwin Pimentel, Venezuela-Elveția, *Jonglerie latino!*
- Ora 19, sala mare: Point, București, *Bun de export*
- Ora 20, esplanada Teatrul Lucaefărul: Compania Fenix, Germania, *Lumina viziunii*
- Ora 20, Hala Fix: Giuvlipen, București, *Sexodrom*
- Ora 22, Galeria Victoria (lângă Cinema Victoria), Teatrul pentru insomniaci: AUĂLEU, Timișoara, *Ferma*

Sâmbătă, 5 octombrie

- Ora 10-19, foaiere: expoziție *Prietenii lui Crusoe*, instalații interactive, Compania Toc de Fusta, Spania
- Ora 10, sala mică: Yun Hyejin Theater, Coreea de Sud, *Lângă tine*
- Ora 11.30, sala mare: Teatrul Licurici, Chișinău, *Cenușăreasa*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 17.30, Esplanada Teatrului Lucaefărul: Nukketeatteri Sampo, Finlanda, *Circus Sampo*
- Ora 18, sala mică: Teatrul Coquette, București, *Îngerul pantofilor*
- Ora 18, Pietonal Ștefan cel Mare: Compania Darwin Pimentel, Venezuela-Elveția, *Jonglerie latino!*
- Ora 18.30, Esplanada Teatrului Lucaefărul: Traviecircus, Mexic-Italia, *FIESTA!*
- Ora 19, sala mare: Asociația TETA și Apollo 111. București, *Taximetriști*
- Ora 22, Teatrul pentru insomniaci, Cafeneaua Fika (Piața Unirii): Unteatru, București, *Ziua necunosținței*, concert Alex Ștefănescu

Duminică, 6 octombrie

- Ora 10-19, foaiere: expoziție *Prietenii lui Crusoe*, instalații interactive, Compania Toc de Fusta, Spania
- Ora 10, sala mică: Hopeful Monsters, Marea Britanie, *Mutanți promițători*
- Ora 11.30 sala mare: Compania Utervision, Japonia, *Povestea tăietorului de bambus*
- Ora 12, sala mică: Hopeful Monsters, Marea Britanie, *Mutanți promițători*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 12.30, esplanada Teatrului Lucaefărul: Compania Darwin Pimentel, Venezuela-Elveția, *Jonglerie latino!*

- Ora 17, Pietonal Ștefan cel Mare: Traviecircus, Mexic-Italia, *FIESTA!*
- Ora 18, Palas: Teatrul Trio, Bulgaria, *Aici, acolo, pretutindeni*
- Ora 19, sala mare: Unteatru, București, *In a forest dark and deep*
- Ora 23, sala mare – Teatrul pentru insomniaci: Teatrul Lucaefărul, *Orașul* – concert spectacol

Luni, 7 octombrie

- Ora 9.30, sala mică: Compania Romane Oh!, Belgia, *Este ca un vârf*
- Ora 11, sala mare: Lychee Theatre Shenzhen, China, *O poveste chinezească*
- Ora 12, sala mică: Compania Utervision, Japonia, workshop Bunraku
- Ora 12, Cărturești Palas: lansare de carte Miruna Runcan, *Teatrul în diorame. Discursul criticii teatrale în comunism. Fluctuantul dezgheț 1956-1964*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 12, esplanada Teatrul Lucaefărul: Xirriquiteula, Spania, *Girafe*
- Ora 16, grădina Palas: Xirriquiteula, Spania, *Girafe*
- Ora 18, Pietonal Lăpușneanu: Xirriquiteula, Spania, *Girafe*
- Ora 18, Palas: Compania Romane Oh!, Belgia, *Este ca un vârf*
- Ora 19, sala mare: Fundația Art Production/ Gigi Căciuleanu „Ad Hop” Company, *On the Roof*
- Ora 20, sala mică: Asociația Art No More, București, *Cocoșat pe schele*
- Ora 20, galerie UAP Lăpușneanu: *An Tan Tina*, performance independent, Nicoleta Lefter

Marți, 8 octombrie

- Ora 9.30, sala mică: Compania Los Claveles, Spania, *Capra cu șapte iezi*
- Ora 10, Grădinița Atelier: Compania Romane Oh!, Belgia, *Este ca un vârf*
- Ora 11, sala mare: Teatrul Tândărică, București, *Apolodor*
- Ora 11, Colegiul Național „Mihai Eminescu”: Compania DJARAMA, Senegal, *Bucățica de lemn*
- Ora 11, Colegiul Național: Xirriquiteula, Spania, *Girafe*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 13, sala mică: lansare de carte, *Drama și teatrul francofon. Antologia Forme ale exilului, forme ale rătăcirii*
- Ora 17, Piața Unirii: Xirriquiteula, Spania, *Girafe*
- Ora 18, sala mică: spectacol-lectură *Viral* de

Bogdan Georgescu, text de rezidență (în parteneriat cu FILIT)

- Ora 18, Palas: Xirriquiteula, Spania, *Girafe*
- Ora 19, sala mare: Teatrul Mic, București, *Legături primejdioase*

Miercuri, 9 octombrie

- Ora 10, sala mică: Teatrul Tineretului, Piatra Neamț, *Legume*
- Ora 10, Grădinița Atelier: Teatrul Miniatura, Gdansk, Polonia, *Aventura africană*
- Ora 11, sala mare: Teatrul Trio, Bulgaria, *Aici, acolo, pretutindeni*
- Ora 12, Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir”: Compania Los Claveles, Spania, *Capra cu șapte iezi*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 17, Cărturești Palas: spectacol-lectură, *Povești din curtea școlii de Olga Macrinici*, text de rezidență (în parteneriat cu FILIT); lansare de carte
- Ora 18, sala mică: Teatrul Puna kuća, Zagreb, Croația, *E vremea să ne jucăm*
- Ora 18, Palas: Compania Romane Oh!, Belgia, *Este ca un vârf*
- Ora 18, Palas: Teatrul Miniatura, Gdansk, Polonia, *Aventura africană*
- Ora 19, sala mare: *153 de secunde*, proiect independent Ioana Păun
- Ora 20, Hala Fix: Reactor de creație și experiment Cluj Napoca, *Micul nostru centenar*

Joi, 10 octombrie

- Ora 10, sala mică: Compania Samoloet, Franța-Rusia, *De atunci, pinguinii zboară*
- Ora 10, Grădinița Atelier: Teatrul Puna kuća, Zagreb, Croația, *E vremea să ne jucăm*
- Ora 11.30, sala mică: Compania Samoloet, Franța-Rusia, *De atunci, pinguinii zboară*
- Ora 11, sala mare: Teatrul Puck Cluj Napoca, *Pinocchio*
- Ora 12, Casa Cărții: Seminar internațional de critică teatrală
- Ora 12, foaiere BCU „Mihai Eminescu”: Prezentare expoziției de fotografie de Radu Afrim, *Băieți, fete și împrejurimi*
- Ora 18, sala mică: Teatrul Lucaefărul, *Istorie la persoana I*
- Ora 18.30, foaiere Teatrul Lucaefărul: lansare de carte *Teatrul.ro – 30. Noi nume/ Theatre.ro – 30. New entries* (coord. Oltița Cîntec)
- Ora 19, sala mare: Teatrul Tineretului Piatra Neamț, *Sub fiecare pas al tău e o mină neexplodată*
- 1-15 octombrie: expoziție foto Radu Afrim, *Băieți, fete și împrejurimi*, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”

CONFESIUNI DE SCRITOR

Subterana

DOINA RUȘTI

Romanul *Homeric* pornește dintr-una dintre acele experiențe misterioase care apar periodic în viața unui om. Există întotdeauna fapte care te trag spre zona umbrasă, în pădurile încălcite ale propriei ființe, în acele spații interminabile și parșive care cresc în spatele pleoapelor, seara, înainte de culcare ori în miezul zilelor toride, când lumea nu poate fi văzută decât printre gene și când acolo, pe acea graniță fină a ochiului, unde se despart realitățile curente de celelalte realități, doar ale tale, ei bine, în acea obscuritate, cresc tulpinile fragile ale imaginarului.

În vremea copilăriei plecam des de-acasă, fără să cer voie, fără să povestesc după aceea despre incursiunile mele, încât ajunseră să mă păzească, făcând de planton în chioșcul de vară ori pe balconul casei. Dar chiar și-așa, știam că pe la amiază, când aerul se îmbăcsea cu mirosurile grădinii opărite de soare, puteam să mă transform în fantomă și să trec ușor pe lângă paznicii mei, mișcându-mă cu lentoare pe lângă măciuliile macilor, îmbrățișând

fiecare nalbă înaltă, ocolind corcodușul, târându-mă pe sub umbrele nucului, ca până la urmă să ajung la poartă ori la gaura din gard sau, și mai bine, la tecarul care hipnotiza pe toată lumea cu melodiile măsurate ale tecilor lui. Iar de la tecar era simplu, mă lăsam pe câte o creangă, zgâriindu-mi picioarele, ceea ce pe atunci nu avea nici o importanță. Știam deja că aventura cere sacrificii adevărate, de sânge și carne. De acolo, o luam fie spre Jiu, fie spre pădure. Uneori alergam ca bezmetica, dincolo de toate, în pădurile mari, până la Dunăre sau în insula Copanița, de unde începea raiul. Pe tot drumul acesta, ori în ce direcție aș fi luat-o, dădeam de păduri.

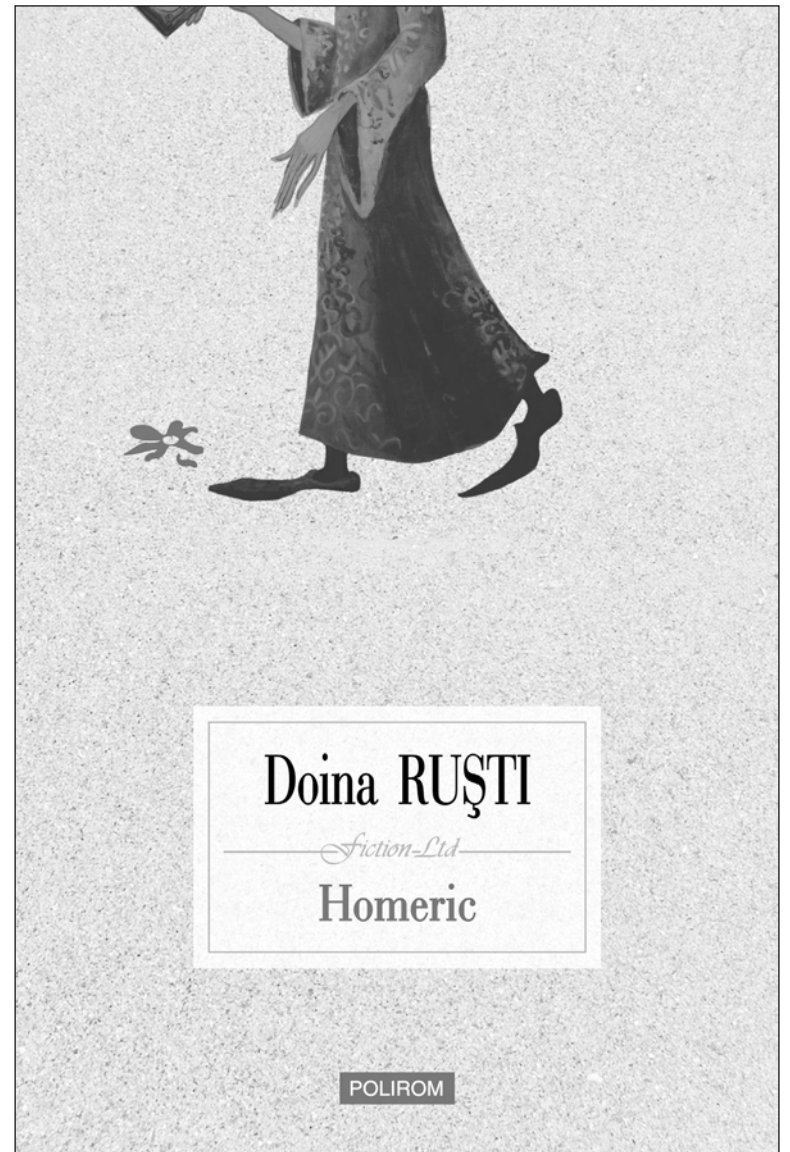
Între timp, lucrurile s-au schimbat, venind spre mine alte aventuri, mai subtile, între care aș trece și-o zi însorită din dealul Copoului, de pe vremea în care răsfoiam *Batrachomyomachia*, primită de la profesorul meu de greacă. Căci pe Homer l-am îndrăgit cu adevărat abia la Iași, în timpul liceului, traducând cu sârg fragmente alese de un profesor pasionat.

Însă, cum se întâmplă, nu de mult, m-au ajuns din urmă pădurile îndepărtate ale copilăriei. Și sub apăsările lor, cu amintirea

acelor crengi care știau toate limbile, mi-am dat seama că mă aflam în mijlocul unei experiențe ample, ca o epopee împănată cu zumzetul victorios al albinelor. Și-așa s-a născut romanul *Homeric*, o aventură începută în bălțile Dunării, trecută puțin prin acel târg de marțipan, al adolescenței, și consolidată în miticii codrii ai Cotrocenilor.

Titlul romanului nu este tematic, venit din elanuri sau nostalgii, ci are directă legătură cu un episod. Aș putea spune că face parte dintre titlurile „cinstite”, care nu sunt puse acolo ca să te inducă în eroare, exact ca acele plăcuțe pe care scrie *câine rău*, ca de fapt dincolo de gard să se afle doar o ruină, nepăzită de nimeni. Titlul meu se leagă de un eveniment epic, plasat pe la jumătatea romanului. Nu e ascuns, nu e metaforic. Prin urmare, n-are rost să-l povestesc.

Homeric seamănă cu toate romanele mele, dar în esență este o carte în registru fantastic, o scriere care, deși se mișcă printre parfumurile de epocă, nu este totuși de atmosferă, ci una cu subiect ferm, o ficțiune de *mistere*, în care întâlnirea dintre o femeie și un bărbat se află în centrul poveștii.



Iar aici trebuie să spun că am oroare de romanul istoric, monografic și stupid în multe privințe. Nici *Manuscrisul fanariot* și nici *Măța Vinerii* nu merg în zona respectivă. Cu atât mai puțin *Homeric*, care mizează pe o structură schizoeptică, în ideea că fluxul memoriei are întotdeauna un traseu aiuristic, de-a lungul căruia apar periodic niște căutători de comori. Deși n-am respectat cronologia întâmplărilor, nici n-am făcut un puzzle. Povestea se desfășoară într-un timp *larg*, acolo unde doar detaliile conțin informații istorice. Este o noutate și aceasta, pentru că, deși mă întorc la secolul al XVIII-lea, datarea nu mai este punctul forte al romanului. Începe cu personajele, trei portrete succinte, dar în fiecare dintre acestea se află de fapt părți ale intrigii. Continuă cu un *story* liniar al acestor personaje, completat de faptele aflate „în spatele poveștii”, ca apoi, epilogul (după părerea mea, cea mai interesantă parte) să transforme toată scriitura anterioară într-o confesiune.

De la început am avut în minte această compoziție, dar am mai schimbat pe parcurs. Inițial optasem și pentru un *mitem* epic,

un fel de durată ritualică, legată de toamnă, un balon temporal, îmbălsămat cu aburii amintirii, indecis plutitori de-a lungul străzii Brezoianu. Dar am renunțat la un moment dat, preferând să scriu părți ale cărții și să dau altă dimensiune timpului baroc al toamnei.

În spatele oricărui fapt mărunț se ascund numeroase acțiuni, care îi schimbă continuu sensul, iar *Homeric* apărea această teză. Nu foșnetul pădurilor de altădată m-a împins să scriu, ci silueta de spumă care bântuie printre copacii bătrâni, ascunsă în tufe de soc și în spatele frunzelor, stafie perfidă, care te momeste să-ți făurești idealuri, ca după aceea să te ajute, îndatoritoare, să le părăsești pe negândite.

Homeric mi-a luat doi ani, timpul meu normal pentru un roman. Practic l-am încheiat pe la începutul anului 2019, dar cum am tot fost prinsă în alte activități (plecată în China, confiscată de varii proiecte, legate de cărți și de scris), am amânat publicarea până în toamnă, ca să mă bucur în tihnă de ieșirea poveștii în lume. Și iată că toamna a venit! Exact ca în romanul *Homeric*. **SDC**

Cine se teme de Joker?

La prima vedere, *The Joker*, noul film al lui Todd Phillips, va fi un mare succes. Prezentat în avans-premieră la finalul lui septembrie, el a adunat critici entuziaste și Marele Premiu la Festivalul de Film de la Veneția. Se spune chiar că actorul Joaquin Phoenix are șanse la un Oscar de interpretare pentru rolul principal, întruchipând un singuratic, Arthur Fleck, cel care devine, după mai multe experiențe nefericite, celebrul maniac ucigaș Joker din benzile desenate și filmele cu Batman.

Dar nu toți iubesc filmul lui Todd Phillips. Pentru unii critici, tendințele criminale ale lui Fleck sunt mult prea apropiate de realitatea americană, unde deseori izbucnesc acte de violență. Acești critici se tem că un film ca *The*

Joker ar putea chiar încuraja astfel de acte de violență comise de atentatori solitari. „În America există câte o crimă în masă sau o tentativă de atentat comisă de un tip ca Arthur aproape în fiecare săptămână. Iar nouă, ca spectatori, ni se cere să simțim simpatie față de Arthur, mielul tulburat care nu a fost atât de iubit pe cât merita”, scrie criticul de film Stephanie Zacharek de la „Time”.

Se fac trimiteri la un episod tragic petrecut în 2012 și în care a fost „implicat” un alt film din universul Batman. Atunci, mai mulți oameni au fost împușcați într-un cinematograful din Aurora, Colorado, în timpul premierei filmului *The Dark Knight Rises*, de către un atacator tulburat psihic ce pare să fi fost „inspirat” de personajul

Joker, jucat cu câțiva ani înainte de Heath Ledger.

Părinții celor 12 victime din Aurora au fost indignate de filmul *The Joker*. „A fost ca o palmă în plin obraz”, a declarat mama unei fete ucise în atentat. Părinții au trimis studiourilor Warner Bros. o scrisoare exprimându-și îngrijorarea față de ceea ce văd drept o „promovare a violenței”.

Pentru studiouri și realizatorii filmului, o astfel de situație nu este foarte plăcută. Actorul Joaquin Phoenix chiar s-a ridicat și a

plecat în timpul unui interviu recent, când i s-a cerut părerea față de această controversă.

„Nu înțelegeți greșit, nici acest Joker fictiv, nici filmul nu constituie o formă de aprobare a violenței în lumea reală. Nu asta este nici intenția creației, nici a cineastului, nici a studiourilor, de a face din acest personaj un erou”, precizează Warner Bros. într-un comunicat.

Regizorul Todd Phillips nu vede nici o legătură între film și violența reală. Vorbind despre incidentul din Aurora, el amintește că

atentatorul nu a dat niciodată de înțeles că l-ar fi imitat pe Joker și „singura legătură cu filmul *Batman* a fost că acesta a deschis focul într-o sală de cinema”.

„Ce mă enervează”, declară Phillips, „este că tolerăm în schimb violența toxică a altor filme. Tocmai am văzut *John Wick 3*. Este vorba despre un bărbat alb care ucide 300 de persoane și toți spectatorii râd și aplaudă. În ce moment vom decide că *The Joker* și *John Wick* sunt judecate după norme diferite?”. **SDC**



LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLIMENTUL LUI JUP



Notre-Dame de Paris: în căutarea acusticii pierdute

După incendiul din 15 aprilie, un grup de „arheologi ai sunetului” au primit sarcina de a identifica cele mai bune strategii de restaurare a „identității sonore” a catedralei Notre-Dame din Paris.

„Fiecare biserică, fiecare catedrală posedă o acustică unică”, explică Mylène Pardoën, cercetător la Institut des Sciences de l’Homme (ISH) din Lyon. „Acum, acustica catedralei a dispărut. Se

aud numai zgomotele exterioare prin cele trei găuri din tavan, aspiratoarele, vacarmul roboților folosiți de reparatori.”

Inginerii francezi vor recrea digital, cu ajutorul istoricilor, interiorul și exteriorul catedralei pentru a „deduce ambianța sonoră de la Notre-Dame dintr-o epocă anume”.

Pe baza acestor reconstrucții digitale pot fi apoi create planuri

precise pentru restauratorii celebrului monument. Între timp, doi dintre marii finanțatori ai reconstrucției, Bernard Arnault și François Pinault, se pregătesc să îndeplinească promisiunile.

Arnault a semnat deja cu fundația Notre-Dame pentru o donație de 200 de milioane de euro, iar François Pinault se pregătește să facă același lucru, pentru 100 de milioane. **SDC**

PE SCURT



■ În proaspăt publicata autobiografie *The Ride of a Lifetime*, șeful Disney recunoaște că l-a păcălit pe George Lucas atunci când a cumpărat de la el franciza *Războiul stelelor*. Lucas a fost lăsat să creadă că cei de la Disney vor folosi proiectul lui de scenariu pentru noua trilogie *Star Wars*, deși noii proprietari ai seriei știau de la început că vor să ducă povestea concepută de celebrul regizor în cu totul altă direcție. Lucas a fost mai mult decât dezamăgit când a descoperit ce a pregătit Disney pentru filmul *The Force Awakens*. „George s-a simțit trădat”, recunoaște Bob Iger.

■ Disney anunță că arhitectul succesului uriaș al filmelor Marvel, producătorul Kevin Feige, va crea

un nou film din seria *Star Wars* care să fie parte o unei „noi ere”. Multe filme plasate în universul *Războiul stelelor* se află în prezent în șantier la Disney, ele urmând a fi realizate și lansate după premiera viitorului episod din serie, în decembrie. Dar venirea lui Kevin Feige (ale cărui filme Marvel au generat peste 22 de miliarde de dolari) pare să dea greutate ideii că actuala producătoare a universului, Kathleen Kennedy, este depășită de situație și că, sub conducerea ei, franciza a fost compromisă. Filmul *The Last Jedi* a divizat profund fanii, iar *Solo* a fost un eșec financiar. Șeful Disney, Bob Iger, a recunoscut parțial eșecul viziunii studioului atunci când a declarat că, probabil, au

greșit când au produs mult prea multe filme *Star Wars*, mult prea repede.

■ Orașul Hasankeyf, situat în sud-estul Turciei și vechi de 12.000 de ani, va dispărea curând sub apele barajului artificial de la Ilisu. Criticat de locuitori, guvernul de la Ankara susține că a salvat și pus la adăpost majoritatea monumentelor.

■ Charlie Chaplin avea origini țigănești – se arată într-un documentar realizat de o nepoată a artistului, Carmen. Producătorii documentarului *Charlie Chaplin, a Man of the World* susțin că filmul „reinterprează radical opera marelui actor și regizor dintr-o perspectivă rromă”. Originile țigănești ale lui Chaplin nu au fost

un secret, ele fiind dezvăluite încă din autobiografia din 1964 a artistului.

■ Placido Domingo a renunțat să mai apară la Metropolitan Opera din New York după ce a fost acuzat de hărțuire sexuală de mai multe femei. Celebrul artist în vârstă de 78 de ani trebuia să joace într-o nouă producție a lui *Macbeth* de Giuseppe Verdi. Domingo a respins acuzațiile și s-a declarat „îngrijorat de climatul în care oamenii sunt condamnați fără a avea dreptul la un proces echitabil”.

■ A încetat din viață, la vârsta de 78 de ani, Robert Hunter, cel care a scris versuri pentru formația Grateful Dead, devenind parte a „moștenirii” celebrei trupe rock americane.

■ „Britanicii riscă să își piardă suveranitatea culturală în favoarea platformelor de conținut media american”, avertizează Mark Thompson, fost director general al BBC între 2004 și 2012. „Creatorii britanici realizează programe de primă clasă pentru Netflix sau Amazon și alte firme de streaming americane, dar există o diferență crucială între a produce conținut de calitate care să se supună agendei creative a altcuiva și a comanda și controla tu însuși acest conținut.”

■ Ministrul Culturii din Franța, Franck Riester, a declarat că se lucrează la o reformă a audiovizualului prin care statul va obliga platforme precum Netflix sau Amazon Prime Video să finanțeze

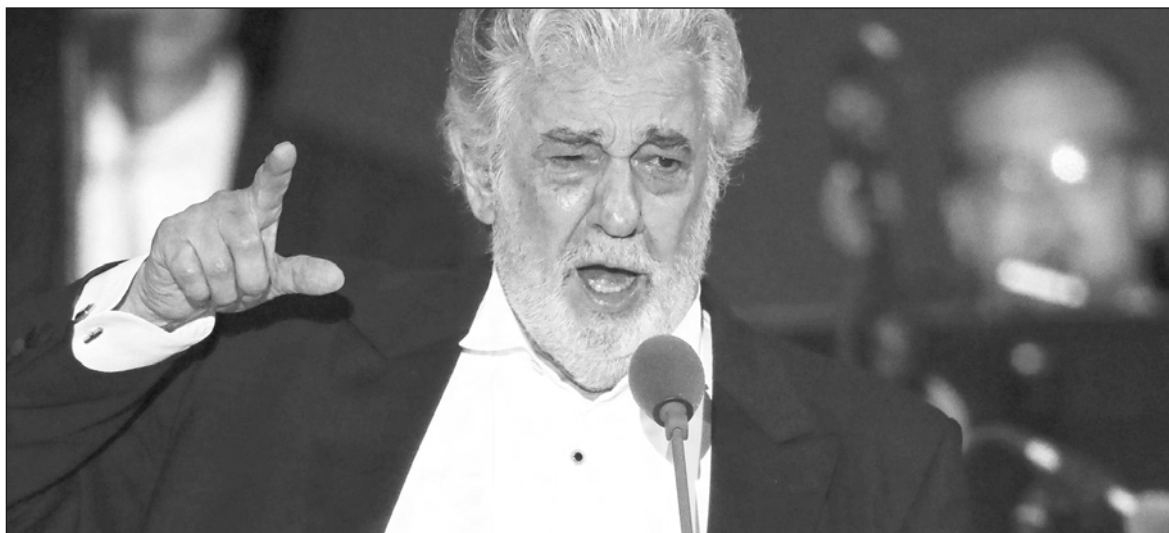
produsele franceze cu „minim 16% din cifra lor de afaceri”.

■ „Am citit scenariul filmului și, așa cum mă așteptam, este foarte ambițios”, spune Keanu Reeves despre cel de al patrulea film din seria *Matrix* la care lucrează în prezent regizoarea Lana Wachowski.

■ Vestea bună pentru fanii serialului *NCIS*: popularul personaj Ziva David a revenit în noul sezon, după o absență de câțiva ani. Actrița Cote de Pablo nu a explicat limpede motivul pentru care a dispărut brusc din serial, în 2013. Într-un interviu pentru „USA Today” ea dă de înțeles că a fost forțată să plece din distribuția seriei. „N-am avut încotro”, spune ea. „Nu sunt încă pregătită să vorbesc. Dar n-am plecat fiindcă voiam să abandonez serialul sau fiindcă mă săturasem de *NCIS*.” *NCIS – Anchetă militară* este unul dintre cele mai populare seriale americane actuale, ajuns anul acesta la sezonul 17. **SDC**



Pagini realizate de
DRAGOȘ COJOCARU



Suplimentul
DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și
„Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în
colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit
împună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4,
CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214111,
fax 0232/214111

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),
Mădălina Cocea, Dragoș Cojocaru,
Andrei Crăciun, Florin Ghețau,
Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu,
George Onofrei

Carte: Doris Mironescu, Eli Bădică,
Marius Miheț, Cristian Teodorescu,
Bogdan-Alexandru Stănescu, Alina
Purcaru, Cătălin Constantinescu, Ioan-
Alexandru Tofan, Dana Pirvan

Muzică: Victor Eskenasy,
Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură: Lucian Amarii (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Cătălin Hopulele

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sârbu, tel. 0232/271333,
Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

„Suplimentul de cultură”
este tipărit cu sprijinul
Adevărul Holding

Monștri. – Delicatețe

N-o să scriu nici săptămâna asta despre biografia lui Katharine Hepburn, deși îmi mai amintesc de ea când prind un răgaz să citesc din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian în timp ce mănânc ciocolată neagră cu ghimbir (cea mai bună ciocolată de anul ăsta).

Hepburn mânca și ea ciocolată neagră când citea, iar biograful ei, A. Scott Berg, scrie că-și dădea seama ușor ce cărți îi plăceau după urmele de pe colțurile paginilor.

Săptămâna asta voi scrie despre unul dintre cele mai frumoase filme văzute anul ăsta, *Monștri.*, lungmetrajul de debut al lui Marius Olteanu care a intrat în săli pe 27 septembrie. Dincolo de minuția cu care a fost realizat, împărțind aceeași poveste pe capitele narate din punctul de vedere al fiecărui personaj, e un film de o mare delicatețe. Iar această delicatețe, această grijă de a-și înțelege personajele și de a le da voce și dreptate e cel mai mare câștig al său, într-o lume în care punem etichete fără să ne pese, de fapt, unii de alții. O sugerează și titlul, punctul care-l însoțește reprezentând vehemența cu care ne judecăm, fără rest.

Filmul are în prim-plan un cuplu urmărit într-o perioadă foarte scurtă de timp, o placă turnantă pentru viitorul amândurora. E momentul când soțul, Arthur (interpretat de Cristian



Popa) decide să-și dea libertatea de a explora o zonă a sexualității care i se pare că-l reprezintă, dar care l-ar îndepărta definitiv de soția Dana (Judith State) pe care încă o iubește. Dar Dana află. Și suferă. Arthur e prins între două moduri de viață, între două versiuni ale sinelui și chiar între două lumi (tocmai se mutaseră într-un apartament scump, conform unui alt standard de viață). Iar Dana e prinsă și ea între uși, pentru că-l iubește pe Arthur, dar îl și înțelege, în timp ce se simte și trădată.

Această sfâșiere e trăită de cei doi soți și separat, și împreună – și o trăiește și spectatorul, care ajunge să suferă pentru ei (lucrul rar în filmele românești). Iar faptul că nu se bate cu pumnul în masă (doar scena cu bunica interpretată de Dorina Lazăr e mai

groasă), face ca mesajul de toleranță să ne parvină în mod ne-complicat și plin de umanitate.

Într-o lume care ne obligă să fim vocali și vizibili, să ne promovăm imaginea și să ne expunem intimitatea pe rețele de socializare pentru a deveni cât mai populari, mesajul cu care vine *Monștri.* e acela al discreției și al respectului pentru spațiul vital al celuilalt. Anul trecut, când se pregătea referendumul pentru familie, rețelele de socializare se încinseseră până la liste cu personalități gay (vorba lui Miron Costin, „nasc și la Moldova oameni”). Printre acești „gay buni” am văzut și personalități de la noi care nu s-a exprimat niciodată public în legătură cu propria sexualitate. Mi s-a părut atroce.

Cel mai bun mesaj de înțelegere e, mai degrabă, acest gen de

filme care nu fac propagandă (asta ar însemna să admită că există o baricadă), ci surprind lupta interioară a tuturor celor incluși într-o astfel de poveste. Câte cupluri nu s-au confruntat cu situația Danei și a lui Arthur de-a lungul timpului? Nu putem ști, probabil foarte multe, dar putem întrezări prin intermediul filmului ceva din sfâșierea acestor oameni dintre care unii nu vor să cedeze normelor sociale (în timp ce alții n-au atâta forță) sau care poate țin unul la celălalt (în timp ce alții trântesc imediat ușa sau vor să salveze aparențele, refuzându-și frustrările). Oricum, e greu pentru toată lumea.

Poate că nu era nevoie ca Dana să nu vrea copii (era ceva colateral intrigii principale), dar e un element care, adăugat, i-ar face și mai monstruoși (sic!) pe eroi.



IULIA BLAGA

FILM

Societatea te stigmatizează dacă ieși din rând – așa a fost și așa va fi. Un copil ar cântări și mai greu în ecuația libertății individuale a personajelor.

Marius Olteanu pune societății o oglindă care arată (fără să judece, dimpotrivă) că lucrurile nu sunt mereu cum par (taximetristul care ne duce prin oraș nu e așa grobian cum am crede), dar că oamenii se și ascund pentru a se proteja. Una dintre cele mai bune scene e cea dintre Arthur și bărbatul cu care și-a dat întâlnire pe net (Șerban Pavlu), unde ai în mic întreaga imagine a ce înseamnă să fii gay în România. Nu pare să fie vreo fericire. Jocul reținut al lui Cristian Popa te face să percepi imediat tremurul interior al personajului – în contrapartidă cu aerul ofensiv, experimentat și „nonșalant” al lui Pavlu.

Combinat, ele dau ceva între jenă și tragicomic – nimic provocator sau vexant pentru spiritele pudice. **SDC**

Monștri. – de Marius Olteanu, cu: Judith State, Cristian Popa, Alexandru Potocean, Șerban Pavlu, Dorina Lazăr, Alina Berzunțeanu, Rolando Matsangos

Optimism patologic

Mă îndoiesc că veți găsi studii despre noțiunea din titlu, dar altfel nu am știut să numesc starea de spirit a protagonistului de azi.

Pentru a respecta prevederile legii alea cu datele personale, îmi arog dreptul de a-l reboteza și a-l numi Nesimțilă. Nesimțilă a fost dintotdeauna îndrăgostit de napolitanele glazurate, dar într-un

mod selectiv, adică adora să le ronțăie, dar nu suporta ca ambalajul să ocupe loc în mașină, motiv pentru care îl arunca pe geam oriunde se nimerea. Na, s-a nimerit și pe cămașa unui polițist local, pe care ghinionul l-a binecuvântat cu o pată ciocolatie în dreptul locului rezervat decorațiilor. Pfoai, dom'le, cât balamuc! Trafic oprit, proces-verbal, amendă usturătoare, în ciuda faptului că, optimist fiind, omul nostru credea că nu va fi fost observat autorul.

Ce face un optimist cu o amendă? Evident că nu o plătește, fiindcă sigur la un moment dat se

va prescrie sau va interveni o amnistie fiscală. Și știți ce este cel mai enervant? Faptul că uneori chiar se întâmplă. În speța lui Nesimțilă s-a dorit să se dea un exemplu pentru comunitatea locală, astfel că amenda i-a fost preschimbată în muncă în favoarea acesteia. Iar ca pedeapsa să fie usturătoare la moral, munca urma să constea tocmai în adunarea resturilor aruncate de șoferi neobrazăți. Practic urma ca cetățenii să râdă de un neobrazat care strânge după alții. Bine, legea actuală nu-ți dă voie să-l și biciuești în public sau să-i atârni de gât o placă pe care să scrie ce a



BOBI

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

făcut. E o pedeapsă executată într-o oarecare discreție, lucru de care un optimist patologic poate chiar profita.

Campania *Haideți să arătăm că ne pasă!* inițiată de Nesimțilă a căpătat repede adepti în mediul online, fiindcă gâdila simțul civic. *Împreună putem curăța aceste străzi și trotuare. Să arătăm că*

putem avea un oraș curat ca inimile noastre! Plus multe alte mesaje siropoase care ar fi scos-o din casă și pe cea mai suspicioasă babă. Chiar dacă ritmul de lucru a fost de aproximativ treizeci de selfiuri per metru pătrat măturat, întreaga presă locală a trâmbițat deplina reușită a acțiunii. Iar niște funcționari au luat act, cu discreție, de efectuarea orelor de muncă în folosul comunității și, implicit, stingerea obligațiilor contravenientului.

Mă văd iarăși nevoit să rebotez un om și să-l numesc Nesimțilă Eroilă, nou influensăr local în materie de mediu. A fost pocăință? A fost manipulare, prosteală pe față? Nu, dragilor, a fost manifestarea unei stări despre care încă nu există studii de specialitate. **SDC**